

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเอกสาร วรรณคดีที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษา หลักสูตร 4 ปี และหลักสูตร 2 ปี เกี่ยวกับการศึกษาในหลักสูตรศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียด เรียงตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. การศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา
2. การเปิดสอนสาขาวิชาศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย
3. ความหมาย และความสำคัญของวิชาศิลปศึกษา
4. หลักสูตรและการเรียนการสอนสาขาศิลปศึกษา
5. ปัญหาการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

การศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ มุ่งพัฒนานักศึกษาซึ่งมีความหมายมากกว่าการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องของข้อเท็จจริง มีกฝนทักษะเฉพาะ หรือสร้างสมรรถนะทางปัญญาเท่านั้น แต่สิ่งที่สถาบันอุดมศึกษาประสงค์จะก่อให้เกิดกับนักศึกษา คือ "การเปลี่ยนแปลง" เพื่อให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์มากขึ้น (พรชูลี อาชวอำรุง, 2525) ฉะนั้นหน้าที่หลักของสถาบันอุดมศึกษาจึงไม่เพียงแต่เป็นการสอนให้นักศึกษาด้านวิชาชีพชั้นสูงเท่านั้น แต่ยังต้องรวมถึงการพัฒนา นักศึกษาเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านวิชาชีพ สติปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกาย และจิตใจ ดังนั้นจึงไม่อาจพัฒนาให้นักศึกษาเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ได้ภายในห้องเรียนอย่างเดียว การจัดการศึกษาจึงต้องเกี่ยวข้องกับทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ภายนอกชั้นเรียนด้วย

การเรียนการสอน ในสถาบันการศึกษาเป็นของคู่กันในสถานศึกษาทุกแห่ง วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) ได้ให้ความหมายโดยแยกอธิบาย และให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการเรียนการสอนว่า

การเรียน คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในเฉพาะตัวบุคคล

การสอน คือ การพยายามที่จะสร้างสถานการณ์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

การเรียนการสอน คือ การแนะทางเรียนที่ดี คือให้ผู้เรียนรู้จักหาวิธีเรียนให้ตนเอง ที่จะทำให้เกิดความรู้ความชำนาญได้มากที่สุด โดยประหยัดเวลา แรงงาน และทรัพย์ เพื่อให้ได้ผลดีที่สุดที่อาจจะทำได้

องค์ประกอบการเรียนการสอนนับเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ขบวนการการเรียน การสอนบรรลุตามจุดหมายที่ตั้งไว้ องค์ประกอบการเรียนการสอน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบด้วยกัน คือ (ประกอบ คู่ปรัตน์ ใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์, บรรณาธิการ, 2529)

1. ผู้เรียน
2. หลักสูตร
3. ผู้สอน
4. รูปแบบการเรียนการสอน
5. การประเมินผล

1. ผู้เรียน

ผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษามีลักษณะประจำตัวและธรรมชาติที่แตกต่างกันไป ตามเพศ วัย ความสามารถ ความคาดหวัง ความสนใจ สภาพร่างกาย และภูมิหลัง ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้นักศึกษา ดังนั้นในการจัดการศึกษา และการพัฒนานักศึกษา จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ถ้าสถาบันรู้จัก และเข้าใจในตัวผู้เรียน ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (ในพรชลิ อาชวอำรุง, บรรณาธิการ, 2526) กล่าวว่า การทำความรู้จัก หรือศึกษาเกี่ยวกับนักศึกษา โดยทั่วไปมีจุดหมายหลัก 3 ประการ คือ

1. ศึกษาเพื่อเป็นผู้รู้เกี่ยวกับนักศึกษา เป็นการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้เกี่ยวกับนักศึกษาในทุก ๆ ด้าน

2. ศึกษาเพื่อเป็นผู้จัดบริการให้กับนักศึกษา เป็นการนำความรู้เกี่ยวกับนักศึกษา มาเพื่อประโยชน์และประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรม และกิจกรรมนักศึกษารวมทั้งบริการอื่น ๆ เช่น การให้คำปรึกษา การดูแลหอพัก เป็นต้น

3. ศึกษาเพื่อเป็นผู้สอนนักศึกษาที่ดี เป็นการรู้จักและเข้าใจนักศึกษาเพื่อ ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ อยู่ในวัยระหว่าง 18-22 ปี โดยประมาณ อันเป็นวัยที่อยู่ในช่วงของการเริ่มต้นเป็นผู้ใหญ่ หรือช่วงของการพัฒนาเป็นผู้ใหญ่ จนถึงความเป็น ผู้ใหญ่เต็มที และมีความสามารถทางพุทธิปัญญา โดยทั่วไปอยู่ในระดับสูงกว่าวัยเดียวกัน โดยเฉพาะผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย เป็นผู้ที่ได้ผ่านการคัดเลือกมาหลายระดับ และ หลายครั้งซึ่งเป็นการทดสอบความรู้ในทางพุทธิปัญญา เป็นหลักสำคัญ จึงอาจกล่าวได้ว่า มี ความสามารถทางพุทธิปัญญาสูงพอที่จะเรียนรู้ และทำความเข้าใจกับสิ่งยาก ๆ ได้ (ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, 2524)

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2527) กล่าวว่านักศึกษาแต่ละคนที่เข้ามาในมหา วิทยาลัยมีพื้นฐานแตกต่างกันมากทั้งด้านการศึกษา การฝึกอบรม เศรษฐกิจ ครอบครัว ความเชื่อ และบุคลิกภาพ แต่นักศึกษาก็เข้ามาสู่มหาวิทยาลัยด้วยความบริสุทธิ์ ตื่นเต้น กระตือรือร้น อยากรู้อยากเห็น พร้อมทั้งจะรับการเปลี่ยนแปลง และมีอุดมคติสูงส่ง และนักศึกษามีความรู้สึกว่า นักศึกษาจะเป็นผู้ใหญ่ที่มีความพร้อม มีความต้องการให้ผู้อื่นยกย่อง มองเห็นความเป็นผู้ใหญ่ เคารพรับฟังความคิดเห็นของเขา นักศึกษามีความคาดหวังต่ออาจารย์และมหาวิทยาลัยค่อนข้างสูง แต่สภาพอุดมศึกษาในปัจจุบันมีส่วนสนับสนุนการพัฒนาของนักศึกษาได้ไม่เต็มที่กับศักยภาพที่นักศึกษา มีอยู่ นักศึกษาจึงผิดหวัง เมื่อพบว่า สภาพแวดล้อมและอาจารย์มิได้เป็นไปตามที่คาดหวัง

จากการเปิดโอกาสทางการศึกษาทั้งในรูปแบบของมหาวิทยาลัย และระบบการจัดสรร โควตาทำให้สถาบันอุดมศึกษามีนักศึกษารุ่นใหม่ที่เข้ามาเรียนเพื่อต้องการยกสถานะตนเอง และ เรียนไปเพื่อประกอบอาชีพมากขึ้น (ประกอบ คูปรัตน์ ใน ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, บรรณาธิการ, 2529) นักศึกษาจะสนใจเรื่องของการงานอาชีพ และจะเรียนในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา

เอง โดยไม่มีค่านิยมในเรื่องคุณค่าของการอุดมศึกษาในด้านความเป็นวิชาการ มากกว่าการที่จะได้เรียนรู้รูปแบบของวิชาชีพ ซึ่งจะช่วยให้มีความเป็นอยู่ที่ดีเมื่อจบการศึกษา (ปทีป เมธาคณวุฒิ ใน อิศารรัตน์ บุญชู, บรรณาธิการ, 2528)

เตือนใจ ชิวภักดี (2516) ได้กล่าวถึงนิสิต นักศึกษาในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ซึ่งพอจะแยกประเภทได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. นิสิต นักศึกษาที่เข้ามาต้องการเรียน ได้แก่ นิสิต นักศึกษาที่เลือกเข้ามาเรียนในคณะ และมหาวิทยาลัยที่ชอบและสอบเข้าได้ หรือพวกที่สอบเข้าเรียนในคณะที่ไม่ชอบ แต่มีความต้องการที่จะเรียน นิสิต นักศึกษาประเภทนี้ เมื่อเข้ามาเรียนแล้วจะตั้งใจเรียน ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่มหาวิทยาลัยวางไว้ มีความกระตือรือร้นในการศึกษา เพราะมีแรงจูงใจคือ ต้องการได้ปริญญาตรี

2. นิสิต นักศึกษาที่เข้ามาเพราะความจำเป็น ได้แก่ พวกที่เข้ามาหาวิทยาลัย โดยฝืนความรู้สึกของตน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะถูกบังคับ ถูกกดดันจากญาติพี่น้องบังคับให้เรียนในคณะที่ไม่ชอบ เพราะเป็นคณะที่พ่อแม่เคยเรียน หรือเป็นคณะที่หางานทำง่าย ถ้าไม่เรียนพ่อแม่ไม่พอใจไม่ให้เงินค่าใช้จ่าย เป็นต้น นิสิตนักศึกษาของไทย ส่วนมากต้องพึ่งค่าใช้จ่ายในเรื่องการศึกษาจากผู้ปกครอง จะไม่ทำงานในขณะที่เรียน นอกจากนี้ยังรวมถึงนิสิตนักศึกษาที่เลือกเรียนตามเพื่อน เมื่อเข้าได้แล้วไม่ชอบเรียนในคณะที่สอบได้ นิสิต นักศึกษาประเภทนี้เมื่อเข้ามาเรียนบางครั้งก็ก่อให้เกิดปัญหาให้มหาวิทยาลัย ไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ไม่ตั้งใจเรียน ไม่เกิดการเรียนรู้

✗ ผู้เรียนระดับอุดมศึกษา มักจะเข้ามาเรียนด้วยความคาดหวัง ซึ่งมักจะประกอบด้วยผลประโยชน์ หรือเหตุผลหลาย ๆ ประการในการศึกษา แต่เหตุผลหนึ่งที่จะมีความสำคัญที่สุดเสมอ คือ บางคนอาจมีเป้าหมายเฉพาะในการฝึกฝน เพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต (พรชลิ อาชวอำรุง, 2525)

✗ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2528) ได้ทำการศึกษาถึงความมุ่งหวังในการศึกษาระดับอุดมศึกษาของนิสิตครุศาสตร์ ปีที่ 2 และ 3 ในปีการศึกษา 2522 พบว่า นิสิตมีความมุ่งหวังโดยเรียงตามลำดับ ดังนี้

1. ต้องการความรู้เพื่อเป็นแนวทางการประกอบวิชาชีพ
2. เพื่อยกระดับฐานะทางสังคม
3. เพื่อมีความรู้ และนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์
4. เพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
5. ค่านิยมของผู้ปกครอง
6. เพื่อเรียนรู้สังคม
7. ไม่รู้จะทำอะไร
8. เพื่อการคบเพื่อน
9. เพื่อความเป็นปัญญาชน
10. รับจ้างเรียน

และได้ศึกษาลักษณะ และความคาดหวังของนิสิต นักศึกษา จากมหาวิทยาลัย 10 แห่ง พบว่า นิสิต นักศึกษา ส่วนใหญ่ได้ตัดสินใจ และเลือกอาชีพแน่นอน รู้ว่าต้องการจะทำอะไรในชีวิต และทิศทางการดำเนินชีวิต และมีทัศนคติต่อมหาวิทยาลัยว่า เป็นสถาบันที่พัฒนาด้านฝึกออาชีพ พัฒนาทักษะ และวิธีการอันนำไปสู่การประกอบอาชีพมากที่สุด (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2527)

ส่วนผู้เรียนที่เข้ามาในวิชาการศึกษา หรือในคณะครุศาสตร์ / ศึกษาศาสตร์ ในระดับปริญญาตรีนั้น ส่วนหนึ่งจะเป็นผู้ตั้งใจเข้ามา ทั้งนี้เพราะอยากเป็นครู ซึ่งมีน้อยมาก พวกที่ตั้งใจเข้ามานี้จะเป็นผู้ที่มีความต้องการเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเชื่อว่า ในระดับความสามารถปานกลางของตนนั้นสามารถเข้ามาเรียนได้ ส่วนอีกกลุ่ม คือ ผู้ที่พลาดจากการเข้าศึกษาในคณะที่ต้องการเรียน และเลือกเข้าศึกษาในคณะครุศาสตร์ ส่วนมากอันดับ 4-6 ความสนใจและความตั้งใจที่จะเป็นครูของนิสิตมีน้อยมาก และเมื่อจบการศึกษา นิสิตเหล่านี้จะชลอการทำงานทำด้วยการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ (ปทีป เมธาคณวุฒิ และคณะ, 2531)

2. หลักสูตร

การจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น จะต้องมียุทธศาสตร์เป็นหัวใจ เพราะยุทธศาสตร์เป็นตัวกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาให้สำเร็จ คำว่า ยุทธศาสตร์นี้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย

เช่น หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดที่วาดด้วยจุดหมายทางการศึกษา แนวทางดำเนินงาน เนื้อหาสาระ ซึ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดหมายของการศึกษา (สวัสดี จงกล, 2521) สมิตร์ คุณานุกร ให้ทัศนะว่า หลักสูตรเป็นโครงการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะสอดคล้องกับจุดหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้ หลักสูตรจึงเป็นหัวใจของการเรียนการสอน ที่จะเป็นข้อกำหนดว่า ผู้เรียนจะเรียนอะไร เพื่ออะไร และผู้ที่จะทำการสอนได้ดี จึงต้องเป็นผู้ที่เข้าใจหลักสูตรอย่างคืดด้วย (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2522)

ซึ่งจากคำกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการศึกษา เพราะเป็นสิ่งแปลความมุ่งหมายของการศึกษาออกมาเพื่อนำไปปฏิบัติได้ ส่วนประกอบหลักที่เป็นพื้นฐานสำคัญของหลักสูตรมี 2 ส่วน คือ

1. จุดมุ่งหมาย (Objective) เป็นส่วนกำหนดคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่พึงปรารถนา จะให้เกิดแก่ผู้เรียน หรือเป็นการกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้แก่ผู้เรียน เช่น ความคิด ความเข้าใจ ความมีเหตุผล เป็นต้น
2. เนื้อหา (Content) เป็นส่วนที่กำหนดสาระ หรือรายละเอียดของประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อใช้เป็นสิ่งเร้า หรือเครื่องมือชักนำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ และใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันต่อไป

สมบูรณ์ ชิดพงษ์ (2523) กล่าวว่า โครงสร้างของหลักสูตรประกอบด้วยส่วนใหญ่ ๆ 4 ส่วน ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่งกำหนดการดำเนินการไปสู่เป้าหมายลักษณะสำคัญ ดังนี้
 - 1.1 จุดมุ่งหมายทั่วไป มีลักษณะกว้าง ๆ ที่รวมทุกสิ่งทุกอย่างที่ต้องการไว้ด้วยกันจุดมุ่งหมายลักษณะนี้ คือ จุดมุ่งหมายที่เป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาชาติ
 - 1.2 จุดมุ่งหมายเฉพาะวิชา เป็นจุดมุ่งหมายของแต่ละรายวิชา หรือกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ
 - 1.3 จุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน เป็นจุดมุ่งหมายที่กำหนดขึ้นโดยเฉพาะในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง มักจะกำหนดในลักษณะจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

2. เนื้อหาของหลักสูตร เป็นเสมือนลู่ที่จะนำบุคคลให้สามารถไปสู่เป้าหมาย การกำหนดเนื้อหา มี 2 รูปแบบ คือ กำหนดในรูปของรายวิชาโดยระบุเนื้อหาเฉพาะของวิชาลงไป และกำหนดในรูปกลุ่มวิชา หรือกลุ่มประสบการณ์ โดยไม่ระบุว่าเป็นวิชาใด แต่จะต้องใช้เนื้อหา หรือความรู้ในหลาย ๆ วิชาประกอบกัน

3. การเรียนการสอน เป็นเทคนิคในการใช้สื่อเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การเรียนการสอน เป็นสิ่งสำคัญที่สุดต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในการจัดการศึกษา

4. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบสภาพเกี่ยวกับตัวผู้เรียนทั้งก่อนเรียน ขณะเรียน และสิ้นสุดการเรียนแล้ว การประเมินผลจะทำใน 2 ลักษณะ คือ เพื่อปรับปรุง การเรียนการสอน และเพื่อตัดสินผลการเรียนว่าในแต่ละรายวิชานั้นผู้ใดควรผ่านหรือไม่ในระดับใด

องค์ประกอบสำคัญทั้ง 4 อย่างนี้ จะช่วยให้การศึกษาสามารถดำเนินไปสู่ จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้ หลักสูตรจึงจะนับว่าเป็นหัวใจของการศึกษาอย่างแท้จริง นอกจากนั้น การ จัดหลักสูตรจึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องกับสถานการณ์ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ ไปพร้อม กันด้วย

นอกจากนี้ วินิจ เกตุขำ และคณะ (2522) ได้เสนอถึงลักษณะของหลักสูตรที่ดี ไว้หลายประการ คือ

1. ต้องสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน คือ จัดวิชาเนื้อหา และวิชาทักษะ ให้เหมาะสมกัน
2. ต้องให้ผู้เรียนเรียนรู้ต่อเนื่องกันไป ต้องเรียงลำดับความยากง่ายตามลำดับกัน
3. ต้องเป็นประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต
4. ต้องเพิ่มพูนและส่งเสริมทักษะเบื้องต้น รู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ
5. หลักสูตรจะต้องยืดหยุ่นได้ ตามความเหมาะสม
6. จะต้องส่งเสริมการออกกำลังกายและนันทนาการของผู้เรียนทางจิตวิทยา

7. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเด็กความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิดริเริ่ม และความคิดสร้างสรรค์ ในการดำเนินชีวิต
8. จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานเป็นอิสระ และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ
9. มีการประเมินผลตลอดเวลา เพื่อทราบข้อบกพร่อง และปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น
10. ต้องจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีโอกาสแก้ปัญหาต่าง ๆ
 11. ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์
 12. ต้องจัดประสบการณ์ และกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกตามความเหมาะสม ความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของแต่ละบุคคล
 13. ต้องจัดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน
 14. จะต้องวางกฎเกณฑ์ไว้อย่างเหมาะสมแก่การปฏิบัติใช้

ประกอบ คุปรัตน์ (ใน ไพฑูรย์ ลินลารัตน์, บรรณาธิการ, 2529) ยังให้ทัศนะในเรื่องปัญหาการจัดหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา เป็นปัญหาเพราะว่าคนในวงการยังมีความเข้าใจในกระบวนการผลิตบัณฑิต หรือรู้เรื่องหลักสูตรน้อยมาก การสร้างหลักสูตรตามหลักวิชานั้น จะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ มีการศึกษามาอย่างกว้างขวาง และให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง แต่หลักสูตรในการผลิตบัณฑิตในสังคมไทย เปรียบเสมือนนิมฟ์เขียว ที่ต้องยึดถือเกณฑ์เดียวกันตามระเบียบของราชการ และมีลักษณะการลอกเลียนแบบกันระหว่างสถาบันทั้งจากต่างประเทศ และภายในประเทศ นอกจากนั้นผู้ที่สร้างหลักสูตรส่วนใหญ่จะเป็นนักวิชาชีพ เฉพาะทาง จึงไม่เข้าใจในกระบวนการศึกษาตลอดจนกระบวนการ และกลุโบายในการวางหลักสูตรได้ดีพอ ฉะนั้นการที่จะส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตรการเรียนในอนาคตนั้น คงจะต้องกระทำได้ใน 2 ลักษณะ ต่อไปนี้

1. หน่วยงานในภาคของรัฐบาลที่มีหน้าที่ควบคุมหลักสูตรทั้งหลายจะต้องมีใจเปิดกว้างยอมรับความคิดใหม่มากขึ้น อย่างมองบัณฑิตเป็นเพียงชิ้นส่วนอุตสาหกรรมแบบมาตรฐาน
2. ผู้สร้างหลักสูตรจะต้องพัฒนากระบวนการทางการศึกษา มีการศึกษา ทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะตัวบ่อน อันได้แก่ นักศึกษา กระบวนการเรียนการสอน และที่สำคัญ คือ การวิเคราะห์ตลาดแรงงาน สภาพสังคมภายนอก เพื่อทราบถึงความต้องการบัณฑิตที่แท้จริง จะได้

พัฒนาปรับปรุงหลักสูตรในการผลิตบัณฑิตออกมาได้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

ปัญหาที่พบในหลักสูตรอุดมศึกษาที่นอกเหนือไปจากนี้ยังมีอีกหลายประการด้วยกัน ซึ่งไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) ได้กล่าวถึงปัญหาและแนวโน้มใหม่ในการปรับปรุงหลักสูตร อุดมศึกษาไว้ ดังนี้

1. ปัญหาในเรื่องของจุดมุ่งหมาย โดยมีหลักสูตรจำนวนมากไม่ได้กล่าวถึงปรัชญา และจุดมุ่งหมายไว้ในตัวหลักสูตรเลย ทำให้ไม่สามารถทราบได้อย่างชัดเจนว่าจะผลิตคนมีคุณลักษณะใด
2. ปัญหาเรื่องของเนื้อหา เนื้อหาของหลักสูตรในปัจจุบันมีมากจนเกินไปบางครั้งไม่รู้ว่าจะคัดส่วนไหนออกไป และยังพบว่า เนื้อหาวิชาหลายส่วนเป็นเนื้อหาที่ไม่สัมพันธ์กับสังคม โดยเน้นเฉพาะด้านเกินไปจนไม่ครอบคลุมปัญหาใหม่ ๆ ของสังคม
3. ปัญหาในการจัดหลักสูตร การจัดเนื้อหาของหลักสูตรในปัจจุบันมีลักษณะคงที่ตายตัวและเป็นขั้นตอนมากเกินไป ทำให้การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็นไปได้ยาก และมักไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลง
4. ปัญหาความสัมพันธ์ของหลักสูตรและการสอน ผู้จัดทำหรือคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรมักจะดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรไปเองโดยเอกเทศ ผู้สอนก็สอนแต่ละวิชาไปตามที่ตนเองถนัดและสนใจ นอกจากนี้แต่ละวิชาก็ไม่ประสานสัมพันธ์กัน และอาจเกิดความซ้ำซ้อนได้ในแต่ละวิชา
5. ปัญหาในแต่ละหลักสูตรวิชาชีพ แต่ละหลักสูตรยังมีปัญหาเฉพาะของตนเอง ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป เช่น วิชาชีพครู การฝึกฝนในด้านงานอาชีพยังน้อยเกินไป

ในปัจจุบันได้มีความพยายามที่จะปรับปรุงหลักสูตรอุดมศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน ความก้าวหน้าทางวิชาการ และเทคโนโลยี และความเปลี่ยนแปลงของสังคม แนวโน้มใหม่ของหลักสูตรอุดมศึกษา ควรมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรใหม่ควรจัดให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจมากขึ้น ให้โอกาสวิชาใหม่ ๆ เกิดขึ้นได้ง่าย และเลิกวิชาเก่าได้ง่ายขึ้น

2. หลักสูตรควรเน้นไปที่การผสมผสาน และคาบเกี่ยวหลายสาขาวิชา (Interdisciplinary Approach) มากขึ้น แต่ละสาขาวิชาที่จัดหลักสูตรให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนสาขาอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น ทั้งในแง่วิชาการศึกษาทั่วไปและวิชาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่กว้าง และมองเห็นแนวทางในแง่ปัญหาใหม่ ๆ ของสังคมได้ดียิ่งขึ้น
3. หลักสูตรแนวใหม่จะหันมาเน้นเรื่องราวของสังคมมากขึ้น โดยเน้นบทบาทของผู้เรียนที่มีต่อสังคม ท้องถิ่น และโลกในวงกว้าง การเรียนรู้จะเรียนจากสังคมได้พอ ๆ กับห้องเรียน
4. หลักสูตรแนวใหม่โดยเฉพาะหลักสูตรวิชาชีพ หันมาเน้นวิชาทางพฤติกรรม-ศาสตร์ที่ให้เข้าใจในเรื่องของกระบวนการเปลี่ยนแปลง ในเรื่องของการวิเคราะห์ ระบบและปัญหาในสังคมมากขึ้น
5. กระบวนการเรียนการสอนควรจะได้รับ ความสนใจมากขึ้น ควบคู่กับความพยายามที่จะพัฒนาหลักสูตรได้ดียิ่งขึ้น เพราะเพียงแต่ตัวเนื้อหาอย่างเดียว นั้นย่อมไม่ทำให้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลได้

และในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ก็ได้ให้ความสำคัญของเหตุผลที่ทำให้คณะมีการประเมินและพัฒนาหลักสูตร อันดับแรก คือ เพื่อสนองความต้องการ และการเปลี่ยนแปลงของสังคม รองลงมาคือ เพื่อสนองกับความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อสนองนโยบายของสถาบันเนื่องจากหลักสูตรเดิมล้าสมัย เพื่อให้สอดคล้องกับผลการวิจัย และเพื่อสนองความต้องการของอาจารย์ผู้สอน (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2526)

3. ผู้สอน

อาจารย์ผู้สอนเป็นบุคคลที่มีบทบาท และมีอิทธิพลต่อการพัฒนาผู้เรียนเป็นอย่างมาก โดยอาจารย์จะสามารถเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมและกำหนดคุณภาพของผู้เรียน ในฐานะเป็นตัวแทนที่ให้ความรู้ในแต่ละสาขาวิชา เป็นแหล่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดแรงจูงใจ ให้กำลังใจแก่ผู้เรียนในที่ จะเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และความสามารถของตน ช่วยชี้แนะแก้ไขข้อบกพร่องในการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน อันจะเป็น

การช่วยเสริม หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ทศนคติ ที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนให้พัฒนาขึ้น (Feldman and Newcomb, 1970) ความสัมพันธ์อันดีระหว่างอาจารย์กับนักศึกษายังเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะก่อให้เกิดสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนที่ดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น (พรชูลี อาชาวอรุณ, 2525)

ในด้านหน้าที่ขั้นพื้นฐานของการสอนนั้น มังกร ทองสุคติ (2520) ได้กล่าวว่า อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีความเข้าใจในบทบาท และความรับผิดชอบของตนในหน้าที่ การสอน ดังนี้

1. ผู้วางแผนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เพื่อชีวิตของผู้เรียน
2. กระทำตนให้เป็นผู้นำแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง เพื่อช่วยให้อาจารย์ดำเนินชีวิตของศิษย์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และจะต้องเป็นประสบการณ์ที่สอดคล้องกับความสนใจ วุฒิภาวะ และความสามารถของผู้เรียนแต่ละบุคคล รวมทั้งช่วยแนะนำ กระตุ้น ย้ำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของการเรียน เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
3. ต้องรู้จักเลือกประสบการณ์ที่เหมาะสมกับการศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้บรรยากาศ แห่งการเรียนรู้เป็นสิ่งที่น่าเข้าหาวนใจ มีความพอดี มีคุณภาพ ให้ผลการเรียนรู้ที่มีคุณค่าต่อการ ดำเนินชีวิตของผู้เรียน
4. อาจารย์ต้องมีทักษะในการทดสอบ และประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อจะรับรู้ ถึงความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของนักศึกษา และปรับปรุงการสอนของตนเอง

จินตนา มาพวง (2520) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประสิทธิภาพ การสอนระดับอุดมศึกษา สาขาสังคมศาสตร์ พบว่า ตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับการสอนที่ดี ได้แก่

1. ความสัมพันธ์ของอาจารย์กับนิสิต ได้แก่ ความเป็นกันเองกับนิสิต ทั้งในและ นอกห้องเรียน การยินดีติดต่อกับนิสิตด้วยความจริงใจ การให้เกียรตินิสิต ทำตัวเสมอต้นเสมอปลาย มีความรู้สึกที่ดีต่อนิสิตตั้งแต่แรกสอน การพยายามส่งเสริมให้นิสิตมีความเชื่อมั่นในตนเองให้ความ ช่วยเหลือทั้งด้านวิชาการและกิจกรรมเสริมหลักสูตร การชมและวิจารณ์ผลงานของนิสิตอย่าง ยุติธรรม

2. วิธีสอน ได้แก่ การอธิบายเนื้อหาอย่างชัดเจนถูกต้อง การยกตัวอย่างได้ชัดเจนตรงกับเนื้อหา การอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมได้อย่างชัดเจนถูกต้อง การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย การแบ่งเวลาให้เนื้อหาแต่ละเรื่องได้อย่างเหมาะสม การนำผลจากการประเมินการสอนมาแก้ไขปรับปรุงการสอนในคราวต่อไป

3. บุคลิกภาพของอาจารย์ ได้แก่ การชวนขวนขวายหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ การมีความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้กว้างขวางที่ทันสมัยในสาขาวิชาที่สอน มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีลักษณะเป็นผู้นำ มีความมั่นคง สุขุม รอบคอบ ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ

4. ทักษะของอาจารย์ต่อวิชาที่สอน ได้แก่ มีความชำนาญในการสอนเพราะสอนมานาน วิชาที่สอนเคยเรียนเป็นวิชาเอกหรือวิชาโทมาก่อน เป็นวิชาที่สอนจนมีชื่อเสียง มีผลงานทางวิชาการที่เชื่อถือได้

5. การประเมินผล ได้แก่ การรู้เทคนิคการออกข้อสอบอย่างดี มีความกระตือรือร้นในการสอน การแบ่งเวลาให้เนื้อหาแต่ละเรื่องได้อย่างเหมาะสม การตรวจงานต่าง ๆ และแจ้งผลการสอนอย่างรวดเร็วและยุติธรรม

ในการสอน วิทยุ สาธิต (2514) เสนอว่า อาจารย์ควรสอนในเรื่องต่าง ๆ

4 ประการ คือ

1. สอนเนื้อหาความรู้ของวิชานั้น ๆ และคำศัพท์เฉพาะของวิชานั้น ๆ เพื่อประโยชน์ในการที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจ และนักศึกษาสามารถไปค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง

2. สอนให้นักศึกษา รู้จักสรุปให้เกิดความคิดรวบยอดและหาหลักการได้ คือให้ผู้เรียนมีความคิดพื้นฐานและเข้าใจหลักการที่สำคัญของวิชาที่เรียน

3. แนะนำให้นักศึกษามองเห็นลู่ทางที่จะไปค้นคว้าวิจัยเพิ่มเติม เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา โดยสอนวิธีการค้นคว้าให้และแนะนำแหล่งที่จะใช้ค้นคว้า แหล่งที่มาของความรู้ที่อาจารย์ค้นคว้านำความรู้มาสอนแก่นักศึกษา

4. ในการสอน อาจารย์ต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่กำลังสอนให้เกิดในตัวนิสิต นักศึกษา เพื่อให้ นิสิต นักศึกษามีความรักในวิชาที่เรียน เกิดความอยากรู้อยากเห็นเพิ่มเติม คือสอนให้นักศึกษามีทักษะในเชิงวิชาชีพและความใฝ่รู้ทางปัญญา

และจากรายงานการประชุมทางวิชาการเรื่อง การพัฒนาการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา ณ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, บรรณาธิการ, 2524) ได้กล่าวถึงอุปสรรคในการพัฒนาการเรียนการสอนในปัจจุบันทางด้านอาจารย์ไว้ ดังนี้

1. อาจารย์ไม่พัฒนาตนเอง ไม่แสวงหาเทคนิคใหม่ ๆ ไม่แสวงหาความรู้เพิ่มเติม
2. อาจารย์ขาดความรู้ในเทคนิคการวิจัยการสอน
3. อาจารย์มีปัญหาในเรื่องเศรษฐกิจ ทำให้ต้องแสวงหารายได้เพิ่มเติม โอกาสที่จะเตรียมการสอนจึงมีน้อย
4. อาจารย์ยึดถือ Autonomy ในวิชาที่สอนมากเกินไป
5. อาจารย์มีภาระงานสอน และภาระงานด้านอื่น เช่น งานบริหาร งานบริการ ฯลฯ มากเกินไป

อย่างไรก็ตาม การสอนมีใช้เรื่องของผู้สอนฝ่ายเดียว และการเรียนก็มีใช้เรื่องของผู้เรียนโดยเฉพาะ แต่ผู้สอนและผู้เรียนต่างก็ทำงานร่วมกันในการเรียนการสอน (ปราณี สนิทวงศ์, 2515) วิจิตร ศรีสอาน (2518) กล่าวว่า การเรียนที่พึงปรารถยานั้น คือการเรียนที่ผู้เรียนจะสร้างวิชาความรู้ขึ้นเอง มีวิถีจักระเบียบของตนเอง ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ จึงจะต้องมีความพร้อมเกิดขึ้น ทั้งผู้สอน ผู้เรียน และสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน จึงจะประสบผลสำเร็จได้

4. รูปแบบการเรียนการสอน

การเรียนการสอนมีหลายรูปแบบ เช่น การสอนแบบบรรยาย การอภิปราย การฝึกปฏิบัติ แบบกลุ่ม แบบสัมมนา หรือการให้การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง แต่ละรูปแบบจะมีข้อดี และเหมาะสมกับการสอนเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างไม่เหมือนกัน แต่โดยทั่วไปการสอนในปัจจุบัน ยังคงผูกพันอยู่กับการบรรยาย หรือรูปแบบที่เน้นไปที่ตัวผู้สอนเป็นหลัก

ประกอบ คูปรรัตน์ (2529) ได้สรุปรูปแบบการสอนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และรูปแบบการสอนที่ควรจะเป็นในอนาคตไว้ ดังนี้

รูปแบบการสอนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

1. การสอน เป็นการสอนที่เน้นตัวผู้สอนมากกว่าตัวผู้เรียน
2. นับว่าเป็นการสอนที่เน้นแต่เพียงความรู้ในเชิงพหุทธิพิสัย หรือสอนให้รู้มากกว่าสอนให้มีทัศนคติที่ดี หรือมีทักษะในการปฏิบัติระดับของความรู้ ความจำเป็นเพียงระดับเบื้องต้น ยังไม่มีการสอนให้ถึงระดับคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ หรือประเมินผล อันเป็นระดับสูงขึ้นไป
3. นับว่าเป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนกลายเป็นคนเฉื่อยเฉย เพียงฟัง นั่งจดงาน ซึ่งการสอนในลักษณะนี้ยังมีอยู่อีกมาก
4. รูปแบบการสอนที่มีได้คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ไม่ได้สนใจว่าผู้เรียนจะมีลักษณะอย่างไร มีความต้องการแบบใด
5. นับว่าเป็นการสอนที่ยังไม่ให้โอกาสผู้เรียนได้ไปสัมผัสสภาพแท้จริงของสังคม ยังเป็นการใช้ระบบ "จำลองสังคม" มาไว้ในห้องเรียน หรือในตำราเล่มเล็ก ๆ

รูปแบบการเรียนการสอนในปัจจุบันนอกจากจะมีปัญหาต่าง ๆ แล้วยังมีข้อจำกัดอยู่อีกมาก ดังนั้นการปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนในอนาคตควรมีลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบการสอนในอนาคตควรจะต้องปลดปล่อยให้ผู้เรียนออกห่างจากห้องเรียนให้ได้สัมผัสสังคมจริงให้ได้มากที่สุด
2. รูปแบบการสอนจะต้องสอนภายในห้องเรียน และภายในวิทยาเขต และหากเป็นไปได้ควรเป็นการสอนทั้ง 24 ชั่วโมง นั่นคือ สอนด้วยกิจกรรมที่นักศึกษาได้สัมผัสหลากหลาย ทั้งด้วยการใช้ชีวิตในวิทยาเขต กิจกรรมนักศึกษา อื่น ๆ
3. รูปแบบการสอนควรจะต้องหลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทางการศึกษา ซึ่งถ้าหากจะเน้นให้บัณฑิตมีคุณธรรม สามารถทำงานร่วมกับมนุษย์ได้ สิ่งเหล่านี้จะต้องใช้วิธีการหลากหลายมากกว่าการบรรยาย หรือ การบอกให้รู้
4. การศึกษาจะต้องอาศัยกระบวนการกลุ่มมากขึ้น เช่น การอภิปราย สัมมนา แลกเปลี่ยนทัศนคติกัน
5. ในโลกที่ต้องการให้นักศึกษาเป็นคนเรียนรู้ เป็นปัญญาชนตลอดชีวิต นักศึกษาจะต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะจะไม่มีใครเป็นครูให้เขาตลอดไป ในสภาพเช่นนี้ การเรียนการสอนจะต้องเน้นไปที่กระบวนการเรียนรู้ด้วย นั่นคือ ต้องทำให้เขาเรียนรู้ได้เองอย่างมี

ประสิทธิภาพ รู้จักวิธีการอ่าน การจับใจความ การใช้แบบดัชนีในการค้นคว้า การคิดวิเคราะห์ และการประเมินสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ

6. การสอนที่จะทำให้ให้นักศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้จริง ซึ่งต้องใช้วิธีการที่เน้นประสบการณ์เป็นหลัก เช่น การฝึกงาน การเรียนโครงการจำลอง เหล่านี้เป็นต้น มาช่วยในการสอน

5. การประเมินผล

การประเมินผลการเรียน หมายถึง กระบวนการที่ใช้ตัดสินใจว่าผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตามเป้าหมายของการสอน หรือไม่ เพียงใด จากผลการประเมินจะทำให้ทราบว่า จุดมุ่งหมายของการสอนที่ตั้งไว้มีความเหมาะสม หรือไม่ หรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้นบังเกิดผลให้ผลสมความมุ่งหมาย หรือไม่ การประเมินผล การเรียน ควรมุ่งเน้นที่เอื้อกับบุคคลไม่ใช่ความแตกต่างระหว่างบุคคล กล่าวคือ ควรเน้นว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้างโดยเทียบกับวัตถุประสงค์การสอนที่วางไว้ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2524)

สัจฉินท์ วิศวธีรานนท์ (2528) ได้กล่าวถึงการประเมินผล มี 3 ระยะด้วยกัน คือ

1. การประเมินผลก่อนการเรียนการสอน เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความพร้อมของผู้เรียน
2. การประเมินผลระหว่างการเรียนการสอน เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียนเรียนรู้อย่างถูกต้องในแต่ละขั้นตอน หรือไม่
3. การประเมินผลหลังจากจบการเรียนการสอน เป็นการประเมินผลเพื่อสรุปว่าการเรียนการสอนในบทเรียนนั้น ๆ บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ หรือไม่

หลักในการวัดและประเมินผลการเรียน

1. เน้นการประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนมากกว่าการตัดสินใจได้กับตก หรือการให้ระดับคะแนน
2. ประเมินผลการเรียนโดยคำนึงถึงประสบการณ์ และลักษณะของผู้เรียน

3. ประเมินผลการเรียนอย่างเป็นระบบที่ผสมผสานกับการสอน
 4. การประเมินผลการเรียนต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการสอน
- กล่าวคือ ประเมินว่าผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสอนเพียงใด
5. ประเมินให้รอบด้าน ทั้งด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านทัศนคติพิสัย (Affective Domain) และด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)
 6. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการประเมินผลการเรียน
 7. ขอกเกณฑ์การประเมิน และแนวปฏิบัติที่นำไปสู่การบรรลุซึ่งผลสัมฤทธิ์สูงสุด
- ให้ผู้เรียนทราบตั้งแต่เริ่มการสอน (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2524)

นอกจากนี้ผู้สอนและผู้เรียนควรร่วมมือกันในการประเมินผล ไม่ใช่ผู้สอนเป็นผู้จัดการทุกอย่างเพียงผู้เดียว ครูควรเน้นให้นักศึกษามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดดำเนินการเรียนการสอนต่าง ๆ และการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร (สุนทร โคตรบรรเทา, 2525)

การเปิดสอนสาขาวิชาศิลปศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

การเปิดสอนสาขาวิชาศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้เรียงลำดับสถาบันที่จัดตั้งครั้งแรก จนถึงสถาบันที่มีการเปิดสอนล่าสุด ดังนี้

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

หลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเอกศิลปศึกษา มีชื่อเต็มว่า การศึกษาระดับปริญญาตรี (ศิลปศึกษา) หรือ Bachelor of Education (Art Education) ที่ย่อ กศ.บ.(ศิลปศึกษา) หรือ B.Ed. (Art Education) ปัจจุบันเปิดทำการสอนโดยคณะศึกษาศาสตร์ ร่วมกับ ภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เปิดสอนครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2511 เดิมใช้ชื่อว่า แผนกวิชาศิลปศึกษา ในหลักสูตรสาขามัธยมศึกษา วิชาเอกศิลปศึกษา (Art Education) มีเหตุผล และวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งวิชาเอกศิลปศึกษาดังนี้ คือ "เป็นที่ทราบกันดีว่า วิชาการแขนงต่าง ๆ ในปัจจุบันทางด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์

และมนุษยธรรมศึกษา ได้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว วิทยาลัยวิชาการศึกษา เป็นสถาบันที่มีส่วนรับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษาของชาติทุกแขนง ดังนั้นนักการศึกษา ซึ่งเป็นกรรมการสภาวิทยาลัยวิชาการศึกษา จึงได้เสนอสภาวิทยาลัย เพื่อให้เปิดวิชาเอกศิลปศึกษาขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ ที่จะผลิตครูศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี และขณะเดียวกันก็ส่งเสริมครูประจำการทางศิลปะ ให้มีความรู้ทางศิลปศึกษากว้างขวางขึ้น นอกจากนั้นยังเผยแพร่การศึกษาแขนงศิลปะนี้ ให้เป็นที่แพร่หลายต่อไปยังประชาชนและผู้สนใจทั่วไป" (แผนกวิชาศิลปศึกษา, 2516)

โครงสร้างหลักสูตรสาขามัธยมศึกษา วิชาเอกศิลปศึกษา (Art Education)

สำหรับผู้ที่เข้าเรียน ตั้งแต่ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2511

วิชาสามัญ 8 หน่วยกิต

วิชาการศึกษา 37 หน่วยกิต

วิชาเอก

วิชาบังคับ 25 หน่วยกิต

วิชาเฉพาะ 24-26 หน่วยกิต

วิชาโท 19-24 หน่วยกิต

วิชาเลือก เลือกได้ตามความเหมาะสมและความต้องการของนิสิตแต่ละคน

รวมจะต้องเรียนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 105 หน่วยกิต

(แผนกวิชาศิลปศึกษา, 2516)

ปัจจุบันโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษานิติตหลักสูตร 4 ปี และหลักสูตรเทียบ 4 ปี พ.ศ. 2527 ของทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อเข้าศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์ โดยทั่วไปใช้เวลาศึกษา 4 ปี รับผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ อนุปริญญาการศึกษา (อ.กศ.) ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง (ป.กศ.) หรือเทียบเท่า ซึ่งผ่านการสอบคัดเลือกของมหาวิทยาลัย ให้ศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานิติตเทียบ 4 ปี ดังมีส่วนประกอบหลักสูตร ดังนี้

หลักสูตรการศึกษานันตติหลักสูตรการศึกษานันตติ

แบบที่ 1

4 ปี

เทียบ 4 ปี

1. วิชาพื้นฐานทั่วไป	30 หน่วยกิต	-
2. วิชาชีพรุ่นไม่น้อยกว่า	38 หน่วยกิต	21 หน่วยกิต
3. วิชาเอกไม่น้อยกว่า	44 หน่วยกิต	38 หน่วยกิต
4. วิชาโทไม่น้อยกว่า	18 หน่วยกิต	18 หน่วยกิต
5. วิชาเลือกเสรี	5-10 หน่วยกิต	0-3 หน่วยกิต
รวมแล้วไม่น้อยกว่า	140 หน่วยกิต	80 หน่วยกิต

หลักสูตรการศึกษานันตติ วิชาเอกศิลปศึกษา มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ในการสอนวิชาทัศนศิลปศึกษา เป็นอย่างดี มีคุณธรรมและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีจิตใจใฝ่รู้อยู่เป็นนิจ
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ ในศาสตร์ทัศนศิลปอย่างกว้างขวาง และมี ความสามารถในการประยุกต์ความรู้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมือง และ สังคม
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกต่อสังคมส่วนรวม รู้จักอนุรักษ์ และพัฒนา ศิลปวัฒนธรรม และให้บริการแก่สังคมได้ (หลักสูตรและคู่มือการศึกษานันตติปริญญาตรี พ.ศ. 2530, 2530)

หลักสูตรการศึกษานันตติ สาขาวิชาเอกศิลปศึกษา นอกจากจะเปิดสอนในวิทยาเขต ประสานมิตร ทั้งหลักสูตร 4 ปี และหลักสูตรเทียบ 4 ปี แล้ว ยังเปิดสอนเฉพาะหลักสูตร เทียบ 4 ปี ในอีก 2 วิทยาเขต คือ วิทยาเขตมหาสารคาม และวิทยาเขตบางแสน โดยมี วัตถุประสงค์หลักสูตร โครงสร้างหลักสูตรเดียวกันในทุกวิทยาเขต

วิทยาเขตบางแสน ได้จัดหลักสูตรวิชาเอกศิลปศึกษาเป็นทั้ง วิชาเอกและวิชาโท ตามโครงสร้างหลักสูตร แบบที่ 1 ใช้เวลาศึกษาประมาณ 2 ปี กำหนดให้เรียนวิชาต่าง ๆ ไม่น้อยกว่า 80 หน่วยกิต โดยเปิดรับสมัครสอบคัดเลือก ผู้มีวุฒิ ป.กศ.สูง, ป.ม., พ.ม., อ.กศ., ปวท. และ ปวส. ทุกสาขา เข้าศึกษาในระดับชั้นปีที่ 3 ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาบัณฑิต (กศ.บ.) หลักสูตรเทียบ 4 ปี (คู่มือการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, 2530)

วิทยาเขตมหาสารคาม รับผิดชอบโดย ภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม มีความเป็นมาในการเปิดสอน วิชาเอกศิลปศึกษาดังนี้ พ.ศ. 2511 ได้เปิดสอนรายวิชา ความซาบซึ้งในศิลปะ เป็นวิชาบังคับให้กับนิสิต และนักศึกษาในหลักสูตรปริญญาตรี การศึกษาศาสตรบัณฑิต ทุกวิชาเอกที่เรียนในวิทยาลัย วิชาการศึกษา มหาสารคาม หลักสูตรการสอนที่ได้สิ้นสุดลง เมื่อปีการศึกษา 2516 ในปีการศึกษา 2527 สถานภาพของวิทยาลัยการศึกษาได้ยกฐานะ เป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม จึงสังกัดอยู่ในคณะมนุษยศาสตร์ เปิดสอนวิชาโทศิลปศึกษา เป็นปีแรกในภาคปกติ และเปิดสอนในภาคสหทบในปีต่อมา

พ.ศ. 2523 ได้เปิดสอนวิชาเอกศิลปศึกษาเป็นรุ่นแรก โดยเปิดสอนในหลักสูตรเทียบ 4 ปี ใช้ระยะเวลาในการศึกษา 2 ปี ผู้ที่จะเข้าศึกษาจะต้องจบหลักสูตรเทียบเท่าอนุปริญญามาแล้ว เปิดสอนวิชาเอกในภาคปกติ เพียงหลักสูตรปริญญาตรีการศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา อย่างเดียว ส่วนในภาคสหทบ เปิดสอนได้เฉพาะวิชาโทศิลปศึกษาเช่นเดิม

พ.ศ. 2529 ได้เปิดสอนวิชาเอกศิลปศึกษาในภาคสหทบ ในระดับปริญญาตรี เป็นปีแรก เพื่อให้โอกาสกับผู้มีความผูกพันกับงานประจำได้เข้ามาศึกษา แต่ก็ได้งดการเรียนการสอนในภาคสหทบในปีต่อมา เนื่องจากการสอนนิสิตภาคสหทบ มีปัญหาเรื่องเวลาในการทำงานที่กำหนดให้ไม่ต่อเนื่อง ผู้เรียนไม่มีเวลาให้กับงานศิลปะอย่างสม่ำเสมอ ผู้เรียนที่อยู่ต่างจังหวัดก็เหนื่อยและอ่อนเพลียกว่าจะเดินทางมาเรียนได้ และมีสาเหตุอื่น ๆ หลายประการ ที่ทำให้เกิดปัญหาในการเรียนในภาคสหทบ จึงมีนิสิตภาคสหทบระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเอกศิลปศึกษา เพียงรุ่นเดียว (ภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม มศว. มหาสารคาม, 2532)

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (Bachelor's Degree in Education) สาขา การสอนวิชาเฉพาะ วิชาเอกศิลปศึกษา มีชื่อปริญญาว่า ครุศาสตรบัณฑิต (ศิลปศึกษา) หรือ Bachelor of Education (Art Education) ชื่อย่อ ค.บ. (ศิลปศึกษา) หรือ B.Ed. (Art Education) โดยมีภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รับผิดชอบ เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2512 โดยขณะนั้นเป็นแผนกวิชาศิลปศึกษา เปิดสอนเป็นวิชา เอกในคณะครุศาสตร์ มีจุดมุ่งหมายสำคัญสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อผลิตครูสอนศิลปศึกษา สำหรับสอนวิชาศิลปะ และศิลปปฏิบัติในโรงเรียนประถม โรงเรียนมัธยมวิสามัญ โรงเรียนมัธยมแบบประสม โรงเรียนและวิทยาลัยอาชีวศึกษา โรงเรียน และวิทยาลัยครู ตลอดจนสถาบันอื่น ๆ ที่มีการสอนวิชาศิลปะและศิลปปฏิบัติเป็นวิชาสามัญและบังคับ เรียน
2. เพื่อปรับปรุงมาตรฐาน และวุฒิของครูศิลปศึกษา ให้เท่าเทียมกับครูสาขาวิชาอื่น
3. เพื่อส่งเสริมการศึกษาของนิสิต คณะครุศาสตร์และคณะอื่น ๆ ในจุฬาลงกรณ์ โดยเปิด โอกาสให้เรียนวิชาศิลปศึกษา เป็นวิชาการศึกษาทั่วไป หรือวิชาเลือก
4. เพื่อเพิ่มและขยายงานในสาขาวิชาศิลปศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของ โครงการอื่น ๆ ที่ตั้งขึ้นใหม่ เช่น โครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมในชนบท โครงการโรงเรียน มัธยมแบบประสม โครงการปรับปรุง โรงเรียนการช่าง โครงการปรับปรุงการศึกษาระดับวิชา ชั้นสูง และโครงการขยายงานฝึกหัดครู
5. เพื่อเป็นศูนย์การค้นคว้า วิจัยหลักสูตร และการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับประถม ศึกษา มัธยมศึกษา และฝึกหัดครู
6. เพื่อทำการอบรมครูประจำการในสาขาวิชาศิลปศึกษา ให้มีความรู้ และคุณวุฒิ เหมาะสมกับการสอนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และฝึกหัดครู

หลักการและเหตุผลที่สำคัญที่จัดตั้งแผนกวิชาศิลปศึกษา สรุปได้ดังนี้ คือ

1. ในแผนกวิชาศิลปศึกษาจะรับผิดชอบและอำนวยความสะดวกทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติใน วิชาการศึกษาทั่วไป วิชาเฉพาะทางศิลปศึกษาและวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญา เพื่อผลิตผู้ที่มี

สมรรถภาพในการสอน และนิเทศการสอนวิชาศิลปศึกษาให้แก่สถาบันการศึกษาทั่วไป

2. ในแผนการศึกษาของชาติ ได้กำหนดให้มีการศึกษา เพื่อให้มีกิจนิสัยและความขยันหมั่นเพียรในการใช้มือปฏิบัติงาน เพื่อเป็นรากฐานของการประกอบสัมมาชีพ ดังนั้นในโรงเรียนประถมและมัธยมศึกษา จึงมีการสอนศิลปศึกษาอยู่โดยทั่วไปเพื่อการปลูกฝังนิสัยในการรักงาน มีความคิดริเริ่มรู้จักทำงาน และแก้ปัญหาด้วยตนเอง รู้จักความปราณีตสวยงามสมกับวัยและอัตรภาพ ซึ่งกิจกรรมรวมทางศิลปศึกษาที่ให้แก่เด็กทำ มีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของนักเรียน เช่น ส่งเสริมให้เกิดความคิดในการออกแบบสร้างสรรค์ ให้สามารถปรับตัวในด้านอารมณ์และสังคม ปลูกฝังความละเอียด ปราณีต ความช่างสังเกต จดจำ และสุนทรียภาพอันเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของมนุษย์ จะเห็นได้ว่าวิชาศิลปศึกษา จะเป็นเครื่องช่วยให้ถึงความสำเร็จให้นักเรียนได้รับประโยชน์ดังกล่าว ฉะนั้น วิชาศิลปศึกษาจึงเป็นส่วนสำคัญอันหนึ่งของสามัญศึกษา (General Education) เพื่อให้บุคคลได้ดำรงชีพอยู่อย่างมีความสุข และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น วิชาศิลปศึกษาจึงจำเป็นต้องให้ทุกคนได้เรียนโดยทั่วถึงกัน

3. การศึกษาในปัจจุบันนี้ [พ.ศ. 2512] ได้สัมพันธ์กับอาชีพมากขึ้นทุกที และนับวันจะเพิ่มพูนมากขึ้น นักการศึกษาถือว่า วิชาศิลปศึกษาเป็นรากฐานของวิชาชีพ วิชาศิลปศึกษากับวิชาชีพจึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องส่งเสริมซึ่งกันและกัน นอกจากนี้วิชาศิลปศึกษายังช่วยยกฐานะการอาชีวศึกษาให้สูงขึ้น โดยวิชาศิลปศึกษาเน้นหนักทางด้านปฏิบัติ ให้นักเรียนทุกคนได้ทำงานหลาย ๆ แขนง ซึ่งเท่ากับให้นักเรียนได้สำรวจความสนใจความถนัดของตนเองว่า เหมาะสมกับงานประเภทใด เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชาตินั้นจึงจำเป็นต้องส่งเสริมวิชาศิลปศึกษาควบคู่กันไป

4. การส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา จำเป็นต้องมีครูที่มีสมรรถภาพและปริมาณเพียงพอ สามารถช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถทั้งทางสมอง ร่างกาย จิตใจ การสร้างสรรค์ และสุนทรียภาพ ครูศิลปศึกษา จึงจำเป็นต้องมีความรู้ในวิชาการศึกษาทั่วไป วิชาครู วิชาเลือกเสรี และวิชาเฉพาะในระดับสูง เช่นเดียวกับครูสาขาวิชาอื่น ของคณะครุศาสตร์ โดยเฉพาะครูศิลปศึกษาที่สอนในระดับมัธยม และวิทยาลัย ควรมิวุฒิระดับปริญญาตรี และครูศิลปศึกษาที่สอนในระดับอุดมศึกษา ควรมิวุฒิปริญญาโท แต่ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2512) ในระดับมัธยมศึกษา ยังไม่มีครูปริญญาในสาขาวิชาศิลปศึกษาอยู่เลย

ฉะนั้นการเปิดแผนวิชาศิลปศึกษาขึ้นในครุศาสตร์ จึงเป็นการช่วยสนับสนุนโครงการ
ศึกษาธิการ ทั้งเป็นการช่วยเสริมให้มีครูปริญญาสาขานี้มากขึ้น

แผนวิชาศิลปศึกษาของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แตกต่างจากโครงการ
ฝึกหัดครูชั้นปริญญาตรี ของกรมอาชีวศึกษา โครงการกรมอาชีวศึกษามุ่งเน้นทางเทคโนโลยี
และแตกต่างกันกับ แผนวิชาศิลปศึกษา ในโครงการของ วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร คือ
วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร รับเฉพาะผู้ที่จบหลักสูตร ป.กศ.สูง และ ป.ม.ช. มาเรียน
ต่ออีก 2 ปี สำหรับของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รับผู้ที่จบจากชั้น ม.ศ. 5 มา
เรียนต่อ อีก 4 ปี และรับผู้ที่เรียนจบชั้นปีที่ 2 ขึ้นไปจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์
และวิศวกรรมศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผู้ที่มีวุฒิปริญญาทางศิลปะ จากสถาบัน
การศึกษาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยอมเทียบให้มาเรียนต่อ นอกจากนี้ แผนวิชาศิลปศึกษา ยัง
สามารถจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตรของคณะต่าง ๆ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การเรียนการ
สอนของแผนวิชานี้ จึงสามารถจัดได้อย่างกว้างขวาง เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ
เช่น มหาวิทยาลัยไอไอโอ มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย และมหาวิทยาลัยอินเดียนา เป็นต้น
(การจัดตั้งแผนวิชาศิลปศึกษา (Art Education) ขึ้นในคณะครุศาสตร์ จุฬาฯ, อดุลานา: 5)

แผนวิชาศิลปศึกษา มีหน้าที่ในด้านวิชาการ ดังต่อไปนี้

1. รับผิดชอบในการสอนวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาตรีครุศาสตร์บัณฑิต สาขา
ศิลปศึกษา
2. ทำการสอนวิชาศิลปศึกษา ซึ่งเป็นวิชาการศึกษาทั่วไป ให้แก่นิสิตแผนกวิชาต่าง ๆ
ในคณะครุศาสตร์ และคณะอื่น ๆ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ทำการสอนวิชาศิลปศึกษา ในสาขาวิชาที่ต้องการความรู้ และทักษะสูงเป็นพิเศษให้
แก่นักเรียน โรงเรียนมัธยมสาธิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ทำการค้นคว้า และวิจัยหลักสูตรและการสอน วิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา
มัธยมศึกษา และฝึกหัดครู เพื่อปรับปรุงการสอนในสาขาวิชานี้ ให้ได้ผลดีทันสมัยอยู่เสมอ
5. ทำการอบรมครูประจำการ ในสาขาวิชาศิลปศึกษา เพื่อให้มีคุณวุฒิ และความรู้
เหมาะสมกับการสอนในระดับมัธยมศึกษา และฝึกหัดครู

จำนวนนิสิตที่เข้าศึกษา ในวิชาเอกศิลปศึกษา เป็นรุ่นแรก เมื่อ พ.ศ. 2512 จำนวน 40 คน โดยมีคุณสมบัติที่จะเข้าศึกษา และระยะเวลาในการศึกษา ดังนี้

1. เป็นผู้เรียนสำเร็จชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 หรือเทียบเท่า และสอบคัดเลือกเข้าเรียนในคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีระยะเวลาการศึกษา 4 ปี
2. ผู้ที่มีวุฒิประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จากวิทยาลัยเทคนิค มีระยะเวลาการศึกษา 3 ปี
3. ผู้ที่มีวุฒิประโยศครุมัธยมศึกษาช่าง และประโยศครุมัธยมศึกษาชีวิตศึกษา
4. ผู้ที่สอบไล่ได้ชั้นปีที่ 2 ขึ้นไป จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (มีระยะเวลาในการศึกษา 2 1/2 ปี เป็นอย่างน้อย)
5. ผู้ที่มีวุฒิปริญญาทางศิลปะ จากสถาบันการศึกษา ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รับรองเทียบให้ มีระยะเวลาการศึกษา 2 ปี

หลักสูตรการเรียนการสอนของคณะครุศาสตร์ วิชาเอกศิลปศึกษา แบ่งออกเป็น

4 หมวด คือ

1. หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป	40 หน่วยกิต
2. หมวดวิชาครู	36 หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเฉพาะ	50 หน่วยกิต
4. หมวดวิชาเลือกเสรี	9 หน่วยกิต

รวมหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 135 หน่วยกิต

(การจัดตั้งแผนกวิชาศิลปศึกษา (Art Education) ขึ้นในคณะครุศาสตร์ จุฬาฯ, อัดสำเนา: 1)

ปัจจุบันหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสังคม และความก้าวหน้าใหม่ทางวิชาการอยู่เสมอ ทั้งปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลัก และปรับปรุงในรายละเอียดอย่างสม่ำเสมอ

ในพ.ศ. 2515 คณะครุศาสตร์ได้ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับการขยายงานของคณะครุศาสตร์ และสอดคล้องกับระเบียบของมหาวิทยาลัย หลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต 4 ปี พ.ศ. 2515 ซึ่งแบ่งออกเป็นโปรแกรมการศึกษา 27 โปรแกรม ในแต่ละโปรแกรมนยังคงประกอบด้วย 4 หมวดวิชาเช่นเดิม คือ หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป หมวดวิชาครู หมวดวิชา

เฉพาะและหมวดวิชาเลือกเสรี และได้แก้ไขอีกครั้งใน พ.ศ. 2519 ในเรื่องโปรแกรมการศึกษาต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายหลัก ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (คณะครุศาสตร์, 2515)

ใน พ.ศ. 2520 ได้ปรับปรุงอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้หลักสูตรของคณะครุศาสตร์สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาทั่วไป ของโครงการศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยด้วย หลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2520 นี้ เปลี่ยนจากโปรแกรมการศึกษา 27 โปรแกรม มาเป็นสาขาวิชาต่างๆ 5 สาขา ได้แก่ สาขาการศึกษาปฐมวัย สาขาประถมศึกษา สาขามัธยมศึกษา สาขาการสอนวิชาเฉพาะ ซึ่งรวมถึงวิชาเอกศิลปศึกษาด้วย และสาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน และได้เพิ่มจำนวนวิชาเอกจาก 21 วิชาเอก เป็น 27 วิชาเอก (คณะครุศาสตร์, 2520)

ปี พ.ศ. 2525 ได้ปรับปรุงหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต 4 ปี โดยเน้นการปรับปรุงหลักสูตรในระยะสั้น ในเรื่องรายละเอียดของรายวิชาในหมวดวิชาต่าง ๆ ของหลักสูตร มิได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของหลักสูตรแต่ประการใด คือ หลักสูตรยังคงแบ่งออกเป็น 5 สาขา และ 27 วิชาเอก จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร และในแต่ละวิชาเอกยังคงเท่าเดิม (คณะครุศาสตร์, 2525)

ในขณะเดียวกันคณะครุศาสตร์ได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต 4 ปี ระยะยาว โดยกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของหลักสูตรพิจารณาทุกทวนทั้งระบบหลักสูตรคือ หลักการ วัตถุประสงค์ การบริหารการเรียนการสอน ตลอดจนคุณภาพของบัณฑิต ซึ่งควรจะต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนตามปณิธาน และความมุ่งหมายของหลักสูตร ตลอดจนความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ดังนั้นคณะครุศาสตร์จึงได้ปรับปรุงหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต 4 ปี โดยมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของหลักสูตร และสาขาวิชา เป็นหลักสูตรที่ขยายจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรเป็น 145 หน่วยกิต ในด้านหมวดวิชา ยังคงแบ่งเป็น 4 หมวดวิชาคงเดิม และในสาขาวิชาเอกศิลปศึกษาได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างดังนี้ (คณะครุศาสตร์, 2529)

การจัดจำนวนหน่วยกิต ของ สาขาการสอนวิชาเฉพาะ วิชาเอกศิลปศึกษา

จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร	145	หน่วยกิต
1. หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป	35	หน่วยกิต
รายวิชาบังคับ	33	หน่วยกิต
กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	6	หน่วยกิต
กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	7	หน่วยกิต
กลุ่มวิชาภาษา	14	หน่วยกิต
กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์กับวิทยาศาสตร์	6	หน่วยกิต
รายวิชาเลือก	2	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาครู	40	หน่วยกิต
บังคับ	36	หน่วยกิต
-บังคับร่วม	28	หน่วยกิต
-บังคับเฉพาะสาขา	8	หน่วยกิต
เลือก	4	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเอก	60	หน่วยกิต
รายวิชาบังคับ	44	หน่วยกิต
รายวิชาเลือก	16	หน่วยกิต
4. หมวดวิชาเลือกเสรี	10	หน่วยกิต
(คณะครุศาสตร์, 2531)		
<u>วัตถุประสงค์ของหลักสูตร</u>		

เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถในการสอนวิชาศิลปศึกษา ในระดับโรงเรียน ทั้งระดับประถม และมัธยม ตลอดจนมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านศิลปะด้านใด ด้านหนึ่ง ทั้งมีความรู้เพียงพอที่จะศึกษาต่อในระดับสูง

คุณสมบัติของผู้ที่สมัครเข้าศึกษา จะต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาประโยคมัธยมศึกษา
ตอนปลาย หรือเทียบเท่า และควรเป็นผู้มีบุคลิกและทัศนคติที่เหมาะสมสำหรับการเป็นครู

ปัจจุบัน ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ได้ผลิตบัณฑิตไปแล้วจำนวน 21 รุ่น ประ
มาณ 840 คน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 2 ปี) สาขาศิลปศึกษา พ.ศ. 2529 มีชื่อเต็ม
ว่าศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา (Bachelor of Education in Art Education)
ชื่อย่อ ศษ.บ. (ศิลปศึกษา) หรือ B.Ed. (Art Ed.) โดยมีภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น รับผิดชอบ

ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

วิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาสาขาหนึ่งที่มีความสำคัญ และจำเป็นต่อระบบการศึกษา เป็นวิชา
ที่ช่วยส่งเสริมให้การเรียนการสอนทางด้านศิลปะ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันเป็นผลให้นักเรียนได้
มีพัฒนาการด้านต่าง ๆ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ คิดค้นจินตนาการ สามารถเป็นวิชาชีพได้ มีความ
ซาบซึ้งในสุนทรียรสของศิลปะ อันจะทำให้เกิดความรัก และต้องการจรโลงศิลปะและวัฒนธรรม
ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น และประเทศชาติ กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้จัดบรรจุวิชา
ศิลปศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับประถมจนถึงมัธยม ปัจจุบันในโรงเรียนต่างๆ
ทั่วประเทศ ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ และความสามารถ ในสาขาวิชาศิลปศึกษา เนื่องจาก
ปัจจัย 2 ประการคือ

1. สถาบันที่ผลิตบัณฑิตในสาขาศิลปศึกษา ยังมีน้อย โดยมีเพียง 3 สถาบันเท่านั้น ที่
ผลิตบุคลากร ในระดับปริญญาตรี ได้แก่ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ และวิทยาลัยครู
2. สถาบันที่ผลิตในสาขาศิลปศึกษา ยังไม่สามารถรับนักศึกษา เข้าเรียนได้ในจำนวน
มาก ๆ ทั้งนี้ด้วยเหตุหลายประการ เช่น เป็นสถาบันที่เริ่มเปิดสอน อาจารย์ผู้สอนไม่เพียงพอ
สถานที่ในการเรียนยังไม่พร้อม และประการสำคัญคือ ลักษณะของวิชาในหลักสูตรยังไม่สามารถ
เปิดรับสอนให้กับผู้เรียนจำนวนมากได้

และจากการสำรวจความต้องการครูสอนวิชาศิลปศึกษา ในความรับผิดชอบของทางการศึกษาที่ 9, 10 และ 11 จำนวน 17 จังหวัด ในภาคอีสาน พบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาโดยทั่วไป ยังขาดแคลนทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพ และทางโรงเรียนยังมีความต้องการเพิ่มบุคลากร ในสาขานี้เป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านจำนวนและคุณภาพ ประการสำคัญคือ สาเหตุของการขาดแคลนครูนี้ จะทำให้ การเรียนการสอน ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ดังนั้น การให้การศึกษาแก่นักศึกษา ในสาขาศิลปศึกษานี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้แนวทางและเทคนิควิธีที่ถูกต้อง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นที่ตนออกไปทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นคณะศึกษาศาสตร์ จึงเล็งเห็นความจำเป็นดังกล่าวและผลที่ได้รับ ประกอบกับเป็นหน้าที่โดยตรงที่จะต้องรับผิดชอบในด้านการผลิตครูผู้สอนในสาขาวิชาศิลปศึกษาให้พอเพียงกับความต้องการของท้องถิ่น จึงได้บรรจุหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (2 ปี) สาขาศิลปศึกษา ไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 5 เพื่อผลิตบัณฑิตให้ตรงตามวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อให้สามารถสอนวิชาศิลปศึกษา ในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้สามารถส่งเสริมประชาชน ให้มีความซาบซึ้ง อนุรักษ์และพัฒนาอาชีพทางด้านศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่น
3. เพื่อให้มีคุณสมบัติของครูสอนศิลปศึกษาที่ดี และสามารถเพิ่มพูนความรู้ต่อไปได้

หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา ได้เริ่มเปิดรับนักศึกษาเป็นรุ่นแรกเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2529 คุณสมบัติของผู้ที่มีสิทธิ์ สมัครเข้ารับการศึกษาคือ มีวุฒิประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง (ป.กศ. สูง) หรือเทียบเท่า โดยมีวุฒิทางการศึกษา ใช้วิธีสอบคัดเลือกของมหาวิทยาลัย มีระยะเวลาในการศึกษา 2 ปี

โครงสร้างหลักสูตร (ฉบับ พ.ศ. 2529)

จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 75 หน่วยกิต

ก. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป	16 หน่วยกิต
กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	5 หน่วยกิต
กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	4 หน่วยกิต
กลุ่มวิชาภาษา	2 หน่วยกิต
กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์	5 หน่วยกิต
ข. หมวดวิชาเฉพาะด้าน	56 หน่วยกิต
หมวดวิชาชีวะ	16 หน่วยกิต
หมวดวิชาเฉพาะ	40 หน่วยกิต
ค. หมวดวิชาเลือกเสรี	3 หน่วยกิต

โดยมีแผนการเรียนดังนี้

ปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 เรียน 21 หน่วยกิต

ปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 เรียน 20 หน่วยกิต

ปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 เรียน 21 หน่วยกิต

ปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 เรียน 13 หน่วยกิต

รวม 75 หน่วยกิต

นักศึกษาจะต้องศึกษาครบตามหลักสูตรที่กำหนด กล่าวคือ จะต้องเรียนวิชาพื้นฐานวิชาเฉพาะ (วิชาบังคับ วิชาเลือก วิชาการศึกษา และวิชาเลือกเสรี เป็นจำนวนอย่างต่ำ 68 หน่วยกิต) และต้องสอบผ่านครบวิชาตามหลักสูตร ได้คะแนนเฉลี่ยสะสมไม่น้อยกว่า 2.00 จึงจะสำเร็จการศึกษา

ในปีต่อมาได้ดรงรับนักศึกษา เพื่อปรับปรุงหลักสูตรใหม่ เนื่องจากในหลักสูตรสาขา ศิลปศึกษา ในปี พ.ศ. 2529 ได้ระบุคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าศึกษา จะต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษา ในระดับ ป.กศ.สูง เพียงอย่างเดียว ด้วยสาเหตุนี้ จึงเป็นอุปสรรคในการดำเนินการรับสมัคร และการเรียนการสอนซึ่งส่งผลถึงคุณภาพของนักศึกษา ที่จะสำเร็จออกไป โดยอาจจะไม่เป็นไป ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ในการรับนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษา เฉพาะ ป.กศ. สูง ที่กำหนดในหลักสูตรนั้น จุดมุ่งหมายเพื่อให้สอดคล้องกับการผลิตบัณฑิต ที่จะสำเร็จออกไปปฏิบัติงานเป็นครู ประการหนึ่ง และเพื่อลดภาวะการสอนวิชาการศึกษาลงอีกประการหนึ่ง แต่เกิดปัญหาในการดำเนินงานดังนี้คือ

1. นักศึกษาที่มีความประสงค์จะเรียนต่อในหลักสูตรนี้มีจำนวนมาก เป็นนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาวุฒิ ปวส. (ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง) และวุฒิ ปวท. (ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค) สำหรับวุฒิ ป.กศ.สูง นั้นมีจำนวนน้อย ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากวิทยาลัยครู ได้เลิกผลิตครูวุฒิ ป.กศ.สูง
2. วิชาศิลปะเป็นวิชาที่อาศัยความรู้ความสามารถในการแสดงออก ในเรื่องของ ความงาม หรือสุนทรียภาพ ดังนั้นผู้ที่จะสามารถเรียนได้ด้วยดี ควรต้องมีความรัก ความสนใจ มีทักษะศิลปะอยู่ในระดับที่ดี มิฉะนั้นแล้วจะเกิดปัญหาในการเรียนต่อเป็นอย่างมาก นักศึกษาที่สำเร็จวุฒิ ป.กศ.สูง ส่วนมากพื้นฐานทางด้านศิลปะไม่เพียงพอ ดังนั้นการเปิดโอกาสรับนักศึกษา นอกเหนือจากผู้สำเร็จวุฒิ ป.กศ.สูง น่าจะเป็นผลดีต่อการเรียนการสอน และผลิตบัณฑิตที่มีคุณสมบัติ ตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรยิ่งขึ้น (คณะศึกษาศาสตร์, 2531)

ในการปรับปรุงหลักสูตรครั้งนี้ ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ ได้คงไว้ซึ่งหลักสูตรเดิม สำหรับนักศึกษาที่มีวุฒิ ป.กศ.สูง และได้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมเนื้อหาวิชา จัดโครงสร้างหลักสูตร และจัดโปรแกรมการเรียนใหม่ โดยเพิ่มหน่วยกิตวิชาการศึกษาจาก 16 หน่วยกิต เป็น 30 หน่วยกิต และลดวิชาศิลปะจาก 40 หน่วยกิต เหลือ 26 หน่วยกิต ซึ่งจะใช้กับนักศึกษาที่มีวุฒิ ปวส. ปวท. หรือเทียบเท่า

หลักสูตรปรับปรุงใหม่นี้ ได้เริ่มใช้เปิดรับนักศึกษารุ่นต่อมาในปี 2531 โดยคุณสมบัติของผู้สมัครต้องมีวุฒิ ป.กศ. (ชั้นสูง) ปวส. หรือ ปวท. หรือเทียบเท่าทุกสาขา ใช้วิธีสอบคัดเลือกของมหาวิทยาลัย เพื่อเข้าศึกษาในชั้นปีที่ 3 ระยะเวลาในการศึกษา 2 ปี อย่างมากไม่เกิน 4 ปี

โครงสร้างหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา สำหรับนักศึกษาวุฒิ ป.กศ.สูง
ปวส. ปวท. และเทียบเท่า

จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 75 หน่วยกิต (ป.กศ.สูง ปวส. ๗)

หมวดวิชา	หน่วยกิต		รวม
	ป.กศ.สูง	ปวส.	
ก. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป			
กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	5	5	
กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	4	4	
กลุ่มวิชาภาษา	2	2	
กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์	5	5	16
ข. หมวดวิชาเฉพาะด้าน			
หมวดวิชาขั้นครุ	16	30	
หมวดวิชาศิลปะ	40	26	56
ค. หมวดวิชาเลือกเสรี	3	3	3
รวมหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	75	75	75

ผู้เรียนจะต้องศึกษาตามหลักสูตรที่กำหนดคือ จะต้องเรียนวิชาพื้นฐาน วิชาเฉพาะและ
วิชาเลือกเสรี เป็นจำนวนหน่วยกิตอย่างต่ำ 75 หน่วยกิต และจะต้องสอบผ่าน วิชาตาม
หลักสูตร ได้คะแนนเฉลี่ยสะสมไม่น้อยกว่า 2.00

ความหมาย และความสำคัญของวิชาศิลปศึกษา

ได้มีนักการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษาได้แสดงความคิดเห็น และให้ความหมาย
"ศิลปศึกษา" ดังนี้

วิรัตน์ นิษณไพบูลย์ (สุมิตร คุณานุกร, บรรณาธิการ, 2520) ได้กล่าวไว้ว่า
ศิลปศึกษาเป็นวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย ให้เด็กได้มีพฤติกรรมอันดีงามทางด้านศิลปะ ศิลปศึกษา

จึงเป็นวิชาสามัญ ที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยให้เด็กได้ทำกิจกรรม มีโอกาสสร้างสรรค์ แก้ปัญหา และได้สัมผัสกับสภาพความเป็นจริงเพื่อเด็กจะได้มีประสบการณ์ ในด้านสุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์ การสร้างสรรค์และเทคนิคของการทำงานจะเป็นการช่วยให้เด็กได้พัฒนาในด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา และความคล่องแคล่วในการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ให้สัมพันธ์กับความคิดและการแสดงออก ฉะนั้นศิลปศึกษา จึงมีความหมายต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529) ได้กล่าวถึงความหมายของศิลปศึกษาว่า เป็นการให้การศึกษา ศิลปะกับเด็ก โดยการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพของผู้เรียน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศิลปะนิสัยของผู้เรียน ให้มีความรู้ ทักษะ และความคิดที่ติดต่อกับศิลปะ

อารี สุทธิพันธ์ และ วิรุณ ตั้งเจริญ (2528) ให้ความหมายไว้ว่า ศิลปศึกษาคือ การให้การศึกษาทางด้านศิลปะ และเป็นวิชาสามัญ วิชาหนึ่ง ที่มุ่งส่งเสริมให้นักเรียน ได้มีโอกาสแสดงออกทางความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว ออกมาเป็นความงามทางศิลปะของตน

เลิศ อำนันทนะ (2523) ให้ความหมายของศิลปศึกษาไว้ว่า ศิลปศึกษาหมายถึง วิชาที่จัดการเรียนการสอนขึ้นภายในโรงเรียน และสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้เด็ก ทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับความสามารถ ได้มีโอกาสแสดงออกอย่างเสรี (free expression) ตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (creative thinking) ความคิดจินตนาการ (imagination) ตามความสนใจ และความถนัดทางธรรมชาติของเด็กแต่ละคน

รัตนา อุทัยผล (2507) กล่าวว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ออกมาเป็นงานศิลปะ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างให้ผู้เรียนได้เจริญงอกงามเต็มที่ เพื่อจะได้เป็นพลเมืองที่มีความสามารถ

มานพ ถนอมศรี (2526) ให้ความหมายว่า ศิลปศึกษา คือ การนำเอาศิลปะมาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด เพื่อเป็นการฝึกฝนการทำงานของสมองให้แก่ผู้เรียนโดย

มุ่งที่จะเสริมสร้างให้เป็นคนที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพในการคิด เป็นผลดีต่อไปในการศึกษาวิชาอื่น ๆ ผู้เรียนมีโอกาสได้ติดตามแก้ปัญหาและการสร้างสรรค์โลกแห่งจินตนาการ อันเป็นโลกแห่งความก้าวหน้าทางสมองลงบนกระดาษด้วยเทคนิควิธีการทางศิลปะ อันเป็นวิชาเดียวเท่านั้นที่มีอิสระภาพ และเสรีภาพในการแสดงออกให้แก่ักเรียนมากที่สุดเป็นสื่อในการนำ และการเรียนรู้

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) กล่าวไว้ว่า ศิลปศึกษาหมายถึง การศึกษาเรื่อง ของศิลปะ หรือการศึกษา เรื่องของการสร้างสิ่งใหม่ที่สวยงามโดยต้องใช้ประสบการณ์ การรับรู้ เหตุผล อารมณ์ และความคิดริเริ่มเป็นเครื่องช่วยในการสร้าง และศิลปศึกษา คือ การศึกษา เรื่องของการสร้างงานศิลปะของของนักเรียนเอง หรือการสร้างงานศิลปะของผู้อื่น

ชลอ พงษ์สามารถ (2526) กล่าวไว้ว่า ศิลปศึกษา คือ การเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ประสบการณ์ จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ แสดงออกเป็นผลงาน คำนต่าง ๆ เช่น การเขียนภาพระบายสี การปั้น การแกะสลัก การพิมพ์ การประดิษฐ์วัสดุต่าง ๆ การแสดงออกนี้ครูต้องให้ออกาสเด็กได้แสดงออกอย่างอิสระเสรี และอยู่ในขอบเขต ครูผู้สอนจะต้องวางโครงการสอนเป็นระยะยาว โดยวางแผนการเรียนการสอน จัดเนื้อหา วัสดุ วิธีการอย่างกว้างขวาง เพื่อให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะตามวัยของเด็ก

จากความหมายทั้งหมด สรุปได้ว่า ศิลปศึกษาคือวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะ ที่จัดขึ้นในสถานศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยมีความมุ่งหมายเพื่อช่วยเสริมสร้างลักษณะนิสัยของผู้เรียนให้มีพื้นฐานการแสดงออกในด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา อย่างมีคุณภาพ ช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการคิดสร้างสรรค์ แก้ปัญหา และกล้าแสดงออกตามความสามารถของบุคคล โดยจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละระดับ

ความสำคัญของการเรียนการสอนศิลปะศึกษา

เนื่องจากศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่มีคุณค่าและจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ทุกคน และได้เปิดทำการสอนในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา ดังนั้นศิลปะศึกษาจึงมีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับมนุษย์อย่างแยกไม่ออก จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตไปเพราะศิลปะผูกพันอยู่กับชีวิตประจำวัน แทรกซึมอยู่ในกิจกรรมทุกอย่างในทุกสถานที่ และทุกเวลา จนอาจกล่าวได้ว่าศิลปะเป็นวิถีทางของชีวิตแห่งความสำเร็จจากการกระทำ การเลือกสรร ความคิด ความรู้สึก และตลอดจนการมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข (สุรเชษฐ สมิตินันท์, 2527)

สงวน รอดบุญ (2515) กล่าวว่า ในทัศนะของนักวิชาการทั่วไปเห็นว่า วิชาศิลปะศึกษามีค่าควรแก่การศึกษา มีความสำคัญ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมั่น และการแสดงออกในความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ให้เด็กมีประสบการณ์มากขึ้น เพื่อช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ สามารถนำความรู้ของความคิดของตนเอง เชื่อมโยงกับแนวความคิดของผู้อื่นได้
2. เสริมสร้างให้มีสุนทรียภาพประสาท หรือความรู้สึกในความงามต่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ช่วยทำให้จิตใจละเอียดอ่อน มีรสนิยมสูงขึ้น
3. ปลุกฝังให้รู้คุณค่าของศิลปะ รู้คุณค่าในงานศิลปะที่ตนสร้างขึ้นและในผลงานของผู้อื่น รู้จักว่าสิ่งใดเป็นวัฒนธรรมอันดีงามที่จะพึงรักษาไว้เป็นมรดกของชาติสืบไป
4. สามารถนำงานศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวัน ปรับให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ทั้งในส่วนตัว และสังคม
5. ผลงานศิลปะของเด็กที่แสดงออกอย่างเสรี เป็นการบันทึกที่สามารถวัดความเจริญเติบโตในด้านจิตใจ และกิริยาท่าทางของเด็กได้เป็นอย่างดี
6. เป็นวิชาที่มีความสัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ ทั้งในทางตรงและทางอ้อมในหลักสูตร

นอกจากนี้แล้วศิลปะศึกษา ยังมีคุณค่าในการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ศิลปะมีคุณค่าส่งเสริมการเตรียมพื้นฐานในการเรียนวิชาอื่น เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสสำรวจความถนัด ความสนใจ ความสามารถของตนเองในการทำงานศิลปะ

2. ศิลปะมีคุณค่าส่งเสริมประสบการณ์ในการดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบัน กิจกรรมศิลปะศึกษาส่งเสริมให้เด็กได้แก้ปัญหาเกี่ยวกับการทำงาน เพื่อสามารถเตรียมตัวอยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข สามารถอยู่ร่วม และทำงานกับผู้อื่นได้

3. ศิลปะมีคุณค่าส่งเสริมความงดงามเป็นระเบียบของบ้านเมืองและสิ่งแวดล้อม เพราะวิชาศิลปะมีส่วนส่งเสริมให้เด็กเจริญเติบโตทางสุนทรียภาพ และการรับรู้ เด็กที่มีความเจริญเติบโตทางด้านนี้จะได้รับการปลูกฝังนิสัยที่เป็นระเบียบในการทำงาน รักสวยรักงาม ช่วยปรับปรุงบ้านและสิ่งแวดล้อมให้สวยงามเป็นระเบียบดีขึ้นอยู่เสมอ

4. ศิลปะมีคุณค่าส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เนื่องจากศิลปะมีกิจกรรมหลายชนิดที่เด็กสามารถจะใช้ทำเป็นงานอดิเรกได้ การใช้เวลาว่างในการทำงานอดิเรกต่าง ๆ เป็นผลดีต่อสังคม และทำให้เกิดความเพลิดเพลินเป็นสุขในการทำงาน ช่วยปลูกฝังนิสัยการทำงานไม่เกิดปัญหาทางสังคม ยังเป็นประโยชน์ช่วยการครองชีพ ช่วยเศรษฐกิจของครอบครัวได้เป็นอย่างดี

5. ศิลปะมีคุณค่าส่งเสริมสุขภาพทางจิต และบุคคลิกภาพ
(วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์, 2514)

จากทัศนะดังกล่าวจะเห็นได้ว่าศิลปะมีคุณค่าและความสำคัญต่อการศึกษา จึงจำเป็นต้องบรรจุไว้ในหลักสูตรตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และยังคงจัดเป็นสาขาวิชาเฉพาะสาขาหนึ่งที่เปิดสอนในระดับอุดมศึกษา

หลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา

วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนศิลปะศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา โดยทั่วไปมีความคล้ายคลึงกันในการจัดการศึกษา ซึ่งในแต่ละสถาบันนั้นจะสอดคล้องและเสริมกับความมุ่งหมายทางการศึกษาในระดับชาติ โดยมุ่งผลิตบัณฑิตทางศิลปะศึกษา ซึ่งจะพิจารณาจากวัตถุประสงค์ทั่วไปของหลักสูตร สาขาศิลปะศึกษา ดังนี้

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้กำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต
ไว้ดังนี้ คือ เพื่อผลิตครูให้เป็นผู้ที่มีความรู้ดี มีคุณธรรมดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี สอนดี และสามารถ
รับใช้สังคมได้ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2530)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต
ดังนี้ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต 4 ปี พ.ศ. 2529 เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี จัดขึ้นสำหรับผู้ที่ม
ีพื้นฐานความรู้ ตามหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเตรียมให้เป็นบัณฑิตของครุศาสตร์
ทำหน้าที่เป็นครูและบุคลากรทางการศึกษา นอกจากนี้ยังเป็นหลักสูตรที่เอื้ออำนวยต่อการเป็น
แหล่งค้นคว้าวิจัย สำหรับนักการศึกษา และนิสิตนักศึกษา ในสาขาวิชาครุศึกษา (คณะครุศาสตร์,
2529)

และมหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต
ไว้ดังนี้ คือ

1. เพื่อผลิตครูปริญญาและอนุปริญญาสาขาวิชาต่าง ๆ ที่จะสอนในระดับประถมศึกษา
และมัธยมศึกษา โดยร่วมมือกับกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ในการผลิตครู โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อผลิตโสตทัศนอุปกรณ์ ตำรา และเอกสารทางการศึกษา อันจะส่งเสริมให้
การเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และการศึกษาได้ผลดีขึ้น
3. เพื่อทดลองวิจัยวิธีการสอน การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประเภทต่าง ๆ
ที่เหมาะสมในการเตรียมครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่สอนในชนบท
4. เพื่อมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาชนบท โดยปฏิบัติงานร่วมกับโรงเรียนชุมชน
สถานศึกษาต่าง ๆ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
5. เพื่อเผยแพร่และให้บริการด้านการศึกษา การอบรมแก่ชุมชน และครูประจำการ
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
6. เพื่อวิจัยปัญหาต่าง ๆ ด้านการศึกษาและจิตวิทยา อันจะช่วยให้เข้าใจสภาพบุคคล
และสภาพแวดล้อมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ดียิ่งขึ้น อันจะช่วยเป็นประโยชน์ในการศึกษา
ต่อไป (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2533)

การเรียนการสอนสาขาวิชาศิลปศึกษาในมหาวิทยาลัยของทุกสถาบัน มีจุดมุ่งหมายที่จะผลิตบัณฑิตที่มีความรู้และประสบการณ์ ซึ่งจะสามารถออกไปประกอบอาชีพทางการศึกษา หรืออาชีพอื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่าง ๆ การเรียนการสอนสาขานี้จึงเป็นทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ

ลักษณะการเรียนการสอน หลักสูตรศิลปศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้นจะต้องยึดถือตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรี พ.ศ. 2525 ของทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อประโยชน์ในการรักษามาตรฐานวิชาการ และวิชาชีพ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การรับรองวิทยฐานะ และมาตรฐานการศึกษา โดยได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรให้ประกอบด้วยหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะด้าน และหมวดวิชาเลือกเสรี ให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 120 หน่วยกิต และอย่างมากไม่เกิน 150 หน่วยกิต โดยมีสัดส่วนจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำของแต่ละหมวดวิชา ดังนี้

1. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป หมายถึง วิชาศึกษาทั่วไปที่ครอบคลุมรายวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษา และวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต ประกอบด้วย 4 กลุ่มวิชา ดังนี้

1.1	กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	ไม่น้อยกว่า	6	หน่วยกิต
1.2	กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	ไม่น้อยกว่า	6	หน่วยกิต
1.3	กลุ่มวิชาภาษา	ไม่น้อยกว่า	6	หน่วยกิต
1.4	กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์	ไม่น้อยกว่า	6	หน่วยกิต

ทั้งนี้สำหรับข้อ 1.3 จะเป็นภาษาใดก็ได้ ส่วนข้อ 1.4 จะต้องจัดให้มีทั้งรายวิชาวิทยาศาสตร์ และรายวิชาคณิตศาสตร์

สถาบันอุดมศึกษาอาจจัดวิชาพื้นฐานทั่วไปในลักษณะเป็นรายวิชาเดี่ยว หรือลักษณะบูรณาการในรูปแบบใดก็ได้ ที่ครอบคลุมสาระของกลุ่มวิชาดังกล่าวข้างต้น

อนึ่ง ถ้าได้จัดกลุ่มวิชาดังกล่าวเป็นวิชาเอก หรือวิชาโท ไว้ในหมวดวิชาอื่นแล้ว ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องเรียนวิชาพื้นฐานทั่วไปในกลุ่มวิชานั้น โดยถือว่า ได้เรียนวิชาพื้นฐานทั่วไปในหมวดวิชานั้น ๆ ครบแล้ว

2. หมวดวิชาเฉพาะด้าน หมายถึง วิชาแกน วิชาเฉพาะ และวิชาชีพ ให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต ในกรณีที่หลักสูตรได้มีการจำแนกวิชาเฉพาะด้าน ออกเป็น

วิชาเอก และวิชาโท วิชาเอกต้องไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต และวิชาโทต้องไม่น้อยกว่า 15 หน่วยกิต

3. หมวดวิชาเลือกเสรี หมายถึง วิชาใด ๆ ที่สถาบันอุดมศึกษาเปิดสอน และจัดให้เป็นวิชาเลือกเสรี และให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 3 หน่วยกิต (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2525 ก)

จากการจัดโครงสร้างหลักสูตรตั้งนี้แล้ว การเรียนการสอนในภาคทฤษฎีของสาขาวิชาทางศิลปะในภาคทฤษฎี นันทวรรธ จันทนะผะลิน (2527) ให้ความเห็นว่า เมื่อมีวิชาพื้นฐาน (30 หน่วยกิต) เข้ามาในระบบการเรียนการสอน ทำให้ต้องลดเวลาการทำงานด้านทักษะลง ซึ่งการศึกษาทางด้านนี้ต้องอาศัยการต่อเนื่องของเวลา ที่จะทำให้เกิดมโนภาพ หรือเกิดความรู้สึก ที่จะเชื่อมโยงอยู่กับสิ่งที่ศึกษาน้อยลง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนศิลปะจำเป็นต้องมีเวลาในการปฏิบัติเพื่อฝึกฝนทักษะเป็นสำคัญ

วิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพในตัวเองขึ้นหลาย ๆ ด้าน ซึ่งมีกิจกรรมทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ที่ช่วยให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกตามความคิดสร้างสรรค์ของตัวเอง นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาในด้านสุนทรียภาพ สังคม อารมณ์ สติปัญญา การรับรู้ และมีวิธีเทคนิคในการทำงาน ดังนั้น กิจกรรมภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติควรจะมี ความสมดุลซึ่งกันและกัน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายสูงสุด

เมื่อศิลปศึกษาเป็นสาขาของวิชาการศึกษา ซึ่งเป็นวิชาชีพสาขาหนึ่ง มีลักษณะการเรียนการสอนที่เป็นทั้งศาสตร์ คือมีทั้งทฤษฎี ต้องเรียนรู้ และต้องอาศัยศิลปะ ทักษะความชำนาญในการปฏิบัติ จึงใช้ความรู้ที่ได้รวมเข้าสู่เป้าประสงค์ที่สำคัญ คือ การออกไปประกอบวิชาชีพ ดังนั้น ลักษณะการเรียนการสอนปัจจุบัน ในสาขาวิชาทางศิลปะ ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านหลักสูตร ยังคงมีวิชาพื้นฐานเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิชาศิลปะอยู่ เพราะมีความสำคัญในแง่ของความรู้พื้นฐาน และจากการประชุมสัมมนา สถานะการศึกษาศิลปะระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2527 ก) ได้สรุปถึงลักษณะการเรียนการสอนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านหลักสูตรควรมีการพิจารณาปรับปรุงให้เหมาะสมกับวิชาศิลปะ ควรมีการแลกเปลี่ยนหลักสูตรวิชาศิลปะแต่ละสถาบัน

ให้รับรู้ หรือช่วยเหลือออกความคิดเห็นวิเคราะห์ให้แก่กันและกัน โดยมีหลักการร่วมกันว่า
หลักสูตรต้องมีปรัชญา จุดเด่น และตอบสนองลักษณะเฉพาะของแต่ละสถาบันไม่เหมือนกัน และจะ
ต้องมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับลักษณะของวัฒนธรรมไทย การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและภาวะ
แวดล้อมในท้องถิ่นของแต่ละสถาบัน ซึ่งสอดคล้องกับ ปรัชญา และวัตถุประสงค์ของ
การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2525 (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2525 ข)
ที่ว่า มุ่งให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติ และสอดคล้อง
กับปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษา และมาตรฐานทางวิชาการ และวิชาชีพของสาขาวิชานั้น ๆ
รวมทั้งมีความก้าวหน้าทางวิชาการ และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม

นอกจากนี้ในด้านผู้สอน ควรพัฒนาและเตรียมบุคคลากรผู้สอนให้มีความรู้ ความ
สามารถ นำใจ อุดมคติ และจิตสำนึกของความเป็นครู

ในด้านการวัดผล ควรมีเกณฑ์วัดผลที่ยุติธรรม ซึ่งอาจใช้วิธีการหลาย ๆ แบบทั้งนี้โดย
ต้องคำนึงถึงมนุษยธรรมด้วย

ด้านวัสดุอุปกรณ์ ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการสอนและผู้บริหารควรคำนึงถึงการนำเครื่องมือ
และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาช่วยพัฒนาการสอนให้มีประสิทธิภาพ และการสร้างผลงานที่ดียิ่งขึ้น
และสำหรับผู้สอนยังจะต้องผลิตตำรา หรือเอกสารประกอบการสอนที่มีคุณภาพ และพัฒนาผู้เรียน
ให้มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์มีจินตนาการที่กว้างไกล

การแลกเปลี่ยนความรู้และผลงานระหว่างสถาบัน ผู้สอน ศิลปิน และผู้ที่เกี่ยวข้อง
ควรได้รับการส่งเสริมร่วมมือกัน ระหว่างบุคคล ในวงการศิลปะ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ
อย่างกว้างขวาง รวมทั้งส่งเสริมให้มีการจัดสัมมนา นิทรรศการ การอภิปราย ตลอดจน
เผยแพร่ศิลปะทุกรูปแบบอย่างสม่ำเสมอ และหากเป็นไปได้ควรจัดตั้งนิทรรศน์ทางศิลปะของแต่ละ
สถาบันขึ้นมา เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของแต่ละแห่งเอง ส่วนการบริหาร
ลักษณะและความสำคัญจะต้องขึ้นอยู่กับความสามารถในวิชาศิลปะที่ตรงแขนง ความเข้าใจในระบบ
งาน ความใจกว้าง ตลอดจนความร่วมมืออันดี ระหว่างผู้บริหาร กับผู้สอนในสถาบัน และการ
ติดต่อประสานงานของผู้บริหารกับหน่วยงานของรัฐ

นอกจากนี้การเรียนการสอนวิชาศิลปะ ควรจะมีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน และ
ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเอง (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, 2527)

Schwartz (1970) กล่าวถึงลักษณะโครงสร้างการเรียนการสอนศิลปศึกษาในมหาวิทยาลัยว่า โครงสร้างหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้นค่อนข้างจะไม่มีกำหนดแน่นอน โดยทั่วไปจะมีลักษณะผสมผสานการศึกษาต่าง ๆ ให้กับครูผู้สอนวิชาศิลปะ ซึ่งนักศึกษาวิชาเอกศิลปะจะสนใจศึกษาวิชาที่เลือก (โดยเฉพาะในวิชาทางด้านการปฏิบัติงานศิลปะ) ในภาควิชาและวิชาในส่วนนี้อาจจะรวมถึง วิธีการสอนศิลปะ การศึกษาทั่วไป เช่น จิตวิทยาการศึกษา การพัฒนาเด็ก หลักสูตรการศึกษา และอื่น ๆ เข้าเรียนในคณะศึกษาศาสตร์ และคณะศิลปศาสตร์ หรือคณะมนุษยศาสตร์ ซึ่งแล้วแต่ว่าคณะใดในมหาวิทยาลัยนั้น ๆ รับผิดชอบต่อการศึกษาค้นคว้าทั่วไปของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา นักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษามีโอกาสได้สัมผัสกับผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ และสามารถที่จะเลือกต่อไปว่า จะศึกษาต่อในด้านใดซึ่งมีอยู่มากมายหลังจากสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี

หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นหลักสูตรวิชาชั้น โนทุรย์ สีนลาร์ตัน (2524) กล่าวว่า หลักสูตรวิชาชั้นเป็นหลักสูตรที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนา และการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้สำเร็จการศึกษาแล้วสามารถออกไปประกอบวิชาชีพได้ ในการจัดการเรียนการสอน สถาบันการศึกษาจึงจำเป็นต้องให้ความสนใจในเรื่อง โปรแกรมการศึกษา เช่น การจัดลำดับความจำเป็นก่อนหลัง ซึ่งเป็นพื้นฐานการเรียนการสอนซึ่งกันและกัน และปรับเปลี่ยนวิชาชีพให้สมบูรณ์แบบ การให้ความสนใจในเรื่องการพิจารณาบุคคลที่เข้ามาศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เข้มข้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการประกอบอาชีพ และสนใจจนถึงกระทั่งการติดตามผลผู้ที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วได้ประกอบอาชีพตามเป้าหมาย หรือไม่

โครงสร้างหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษามีลักษณะการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่คล้ายกัน คือ มุ่งให้การศึกษาอบรมแก่ผู้เรียน ทั้งในด้านความรู้กว้าง และความรู้ลึกเฉพาะสาขา มีการจัดหมวดวิชาใหญ่ ๆ คือ

1. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2529) ได้กำหนด วัตถุประสงค์ไว้ ดังนี้

1.1 มีความรู้กว้างในสรรพวิทยาการทันสมัย มีความเข้าใจในธรรมชาติ
สิ่งแวดล้อมทั้งกายภาพ ชีวภาพ และสังคมภาพ ตลอดจนมีความเข้าใจ และซาบซึ้งในสิ่ง
สร้างสรรค์ของมนุษย์ในอันที่จะอำนวยความสะดวกแก่การดำเนินชีวิต

1.2 มีความเข้าใจในสภาพสังคม โดยเฉพาะสังคมไทย สามารถพิจารณา
สภาพ และปัญหาที่เกิดขึ้นตามสภาพที่เป็นจริงได้อย่างถ่องแท้

1.3 มีความสามารถคิด และวิเคราะห์สภาพปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีวิจารณ์
มีความสงสัยใฝ่รู้ในทางเพิ่มพูนสติปัญญา และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

1.4 มีความเป็นผู้นำทางปัญญา และเป็นผู้นำสังคม สามารถเสนอความรู้
ความคิดได้อย่างมีหลักการและเหตุผล

1.5 มีทักษะทางภาษาขั้นพื้นฐาน และสื่อความหมาย

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2530) ได้กำหนด
วัตถุประสงค์ไว้คือ เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ และทักษะทางภาษา รู้คุณค่าของมนุษย์ และศิลปวัฒนธรรม
สามารถนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีความรู้ ความเข้าใจใน
สภาพสังคม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ดี มีพลานามัยแข็งแรง และให้มีความรู้พื้นฐาน ใน
สาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2. หมวดวิชาเฉพาะด้าน ประกอบด้วย วิชาชีพรู และวิชาศิลปะ (กลุ่มวิชาบังคับ
และกลุ่มวิชาเลือก) มีการจัดกลุ่มวิชาที่เป็นวิชาความรู้เบื้องต้น หลักหรือทฤษฎี และวิชาด้าน
ปฏิบัติ บางวิชาประกอบด้วยทฤษฎี และภาคปฏิบัติอยู่ในวิชาเดียวกัน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2529) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของ
หมวดวิชาชีพรู ดังนี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งในพื้นฐาน หน้าที่ และ
กระบวนการศึกษา

2. มีความรู้ ความเข้าใจในทฤษฎี และหลักวิชาครุทั้งในด้านหลักสูตร การ
เรียนการสอน และการประเมินผล

3. มีทักษะในการปฏิบัติงานครุอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

4. มีบุคลิกภาพและทัศนคติเหมาะสมกับการเป็นครู และมีศรัทธาในวิชาชีพรู

ส่วนหมวดวิชาศิลปศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถ ในการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับโรงเรียน ทั้งในระดับประถมและมัธยม ตลอดจนมีความรู้ความ เชี่ยวชาญทางศิลปะด้านใด ด้านหนึ่ง ทั้งมีความรู้เพียงพอที่จะศึกษาต่อในระดับสูง

3. หมวดวิชาที่ไม่ใช่วิชาศิลปศึกษา (กลุ่มวิชาโท วิชาเสริม หรือวิชาเลือกเสรี) กลุ่มวิชานี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตรงกับความสนใจนอกเหนือไปจากวิชาเอก ซึ่งผู้เรียนอาจลงเรียนวิชาต่างสาขาทันทีก็ได้

จากการจัดกลุ่มโครงสร้างดังนี้ ผู้วิจัยขอเสนอการเปรียบเทียบจำนวนหน่วยกิต ของ แต่ละสถาบัน ทั้งในหลักสูตร 4 ปี และหลักสูตร 2 ปี ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เปรียบเทียบโครงสร้างหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศึกษา หลักสูตร 4 ปี

สถาบัน	หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป		หมวดวิชาเฉพาะด้าน		หมวดวิชาเลือกเสรี	
	บังคับ	เลือก	วิชาศิลปะ		รวมไม่น้อยกว่า	
			บังคับ	เลือก		
จุฬาฯ	33	2	36	44	10	145
มศว.ประสานมิตร	30	-	27	13	5-10	140

หมายเหตุ หลักสูตรศิลปศึกษา มศว.ประสานมิตร ต้องเลือกเรียนวิชาโท 1 วิชาโท ไม่น้อยกว่า 18 หน่วยกิต

เปรียบเทียบโครงสร้างหลักสูตรสาขาวิชาศิลปะศึกษา หลักสูตร 2 ปี

สถาบัน	หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป		หมวดวิชาเฉพาะด้าน		หมวดวิชาเลือกเสรี			
	วิชาชีพครู		วิชาศิลปะ					
	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก				
มศว. บางแสน	-		15	6	13	26	0-3	80
มศว. มหาสารคาม	-		15	6	13	26	0-3	80
ม. ขอนแก่น	16		16-30		40-26		3	75

รวมไม่น้อยกว่า

หมายเหตุ 1. มศว. บางแสน และ มศว. มหาสารคาม สำหรับผู้ที่วุฒิ ปวท. และ ปวส. นั้น ต้องเรียนวิชาชีพครูเพิ่มเติมอีก 10 หน่วยกิต เป็นวิชาบังคับ 8 หน่วยกิต และวิชาเลือก 2 หน่วยกิต และต้องเลือกเรียนวิชาโท 1 วิชาโท ไม่น้อยกว่า 18

2. ม. ขอนแก่น หน่วยกิตในวิชาชีพครู และ วิชาศิลปะ แยกตามวุฒิการเรียน ดังนี้

	วุฒิ ป.กศ.สูง	วุฒิ ปวท. หรือ ปวส.
หมวดวิชาชีพครู	16	30
หมวดวิชาศิลปะ	40	26

นอกจากนี้หลักสูตรในการเตรียมครูศิลปะ ซึ่งกำหนดขึ้นโดย National Art Education Association (1979) (Standard for Art Teacher Preparation Program, 1976) ในสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี ไว้ดังนี้

1. เนื้อหาวิชาเกี่ยวกับศิลปะ ได้แก่ ส่วนที่เป็นภาคปฏิบัติ และส่วนที่ให้เรียนรู้ในคุณค่าของศิลปะหรือภาคทฤษฎี ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ รู้จักการทำงานศิลปะ และผู้เรียนมีคุณสมบัติในการนำความรู้ และทักษะ ใช้ในการวิเคราะห์ บรรยาย และประเมินงานศิลปะ มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 การปฏิบัติงานศิลปะ

เป็นหลักการพื้นฐาน และทักษะเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เช่น โครงสร้างโดยรวม การจัดการ เทคนิค เนื้อหาการแสดงผล คุณภาพของการสื่อสาร ความรู้ทางเทคโนโลยี ที่จะพัฒนาประสบการณ์การปฏิบัติงานศิลปะ และการออกแบบ การสร้างสรรค์รูปแบบ เช่น การวาดเขียน งานจิตรกรรม ภาพพิมพ์ ประติมากรรม การถ่ายภาพ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องแก้ว และงานหัตถกรรม ในงานหัตถกรรมนี้ ได้แก่ งานเส้นใย ออกแบบลายผ้า งานไม้ งานโลหะ เครื่องประดับ เป็นต้น นอกจากนี้ ควรมีการสอนทั้งประเพณี การพัฒนาทางเทคโนโลยี และการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

การปฏิบัติงานงานศิลปะ ควรมีเวลาในการเรียน ประมาณ 21-30 ชั่วโมง ต่อ 1 ภาคการศึกษา

1.2 องค์ประกอบทางประวัติศาสตร์ศิลป์

ได้แก่ สุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปวิจารณ์ ในหลักสูตร ควรศึกษาเชิงปรัชญาศิลปะ การพัฒนารูปแบบของศิลปะในอดีต และปัจจุบัน การศึกษาการวิจารณ์ และทฤษฎีในการวิจารณ์งานศิลปะ

ในด้านนี้ ควรมีเวลา 9 ชั่วโมง เป็นอย่างน้อย จนถึง 12-15 ชั่วโมง

1.3 รายวิชาขั้นสูง

ได้แก่วิชาการปฏิบัติงานศิลปะ หรือวิชาเกี่ยวกับการรู้คุณค่าของศิลปะ ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยให้ นักศึกษามีความรู้ เกี่ยวกับความหมาย และธรรมชาติของศิลปะ เกิดขึ้นในตัวเท่านั้น แต่ยังมีทัศนคติ ปรัชญา และความต้องการที่จะเผยแพร่ออกไปสู่สิ่งแวดล้อมด้วย

ในข้อนี้ ควรใช้เวลาประมาณ 6-9 ชั่วโมง

รวมจำนวนชั่วโมง หมวดพื้นฐานศิลปะใน 1 ภาคการศึกษา 51 ชั่วโมง คือในรายวิชาปฏิบัติ 39 ชั่วโมง ในรายวิชาด้านทฤษฎี ประวัติศาสตร์ 12 ชั่วโมง

2. ความรู้เพิ่มเติมในการสอนศิลปะ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

2.1 ความรู้ และคุณค่าที่เกี่ยวกับศิลปะ ทั้งที่เป็นวิชาเฉพาะ และที่เป็นหลักวิชา ได้แก่ การละคร การเต้นรำ การดนตรี และวรรณคดี

2.2 ความรู้ทางเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับทัศนศิลป์ ได้แก่ ฟิสิกส์ของแสง เคมี ทัศนธาตุ คุณลักษณะทางเคมี และความร้อนของวัสดุที่มีรูปทรง และควรระมัดระวังในเรื่องอันตรายจากการใช้วัสดุทางศิลปะ

2.3 จิตวิทยาศิลปะ จะช่วยให้ทราบถึงระดับความพร้อมของแต่ละคน และทราบถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความเข้าใจ และการสร้างงานศิลปะอาจมีผลต่าง ๆ ต่อลักษณะบุคคล และวิธีในการเรียน มีผลต่อความเข้าใจ และการทำงานศิลปะของผู้เรียน

2.4 ความรู้ศิลปะที่สัมพันธ์กับชีวิต และในงานอาชีพ พิจารณาจากบทบาทของศิลปศึกษากับทางเลือกในการศึกษา และในสังคม

2.5 ความรู้การพัฒนนาการในอดีตของศิลปศึกษา (ประวัติศาสตร์) ซึ่งเป็นความจำเป็นของพื้นฐานการเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนในปัจจุบัน

ในข้อนี้ ควรใช้เวลาเรียนประมาณ 12 - 15 ชั่วโมง

3. เนื้อหาที่เกี่ยวกับมนุษย์ และการศึกษานวัตกรรม

ในหลักสูตรศิลปศึกษา ควรจะมีเนื้อหาในด้านเกี่ยวกับมนุษย์ และการศึกษานวัตกรรม อยู่ในศึกษานี้ด้วย ได้แก่

3.1 สังคมวิทยา ครูควรจะมีความเข้าใจในชุมชนที่มีความแตกต่างกันที่จะเข้าไปสอน และเข้าใจว่า โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งทางสังคม และเข้าใจในหน้าที่ของศิลปต่อวัฒนธรรม

3.2 จิตวิทยา ครูศิลปะควรจะมีความเข้าใจดีในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล และสามารถวางแผนการสอนที่เหมาะสมในแต่ละระดับ ซึ่งควรจะเรียนทั้งจิตวิทยาทั่วไป และจิตวิทยาการศึกษา ครูศิลปะควรมีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างทฤษฎีแห่งบุคคล ซึ่งเป็นข้อพิเศษของพฤติกรรมทางศิลปะ

3.3 มานุษยวิทยา เพื่อที่จะให้ครูศิลปะเข้าใจในพื้นฐานของนักเรียน ในเรื่องสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาทางจิตใจ

3.4 ธรรมชาติ และปรัชญาการศึกษาทั่วไป รวมทั้งองค์ประกอบทางสุนทรียศาสตร์ และประวัติพัฒนาการศึกษาในสังคม

3.5 หลักสูตรการศึกษาทั่วไป ในเรื่องพื้นฐาน พัฒนาการและผลการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่มีต่อหลักสูตร

ในข้อนี้ควรมี 9 ชั่วโมง เป็นอย่างน้อย

4. การฝึกสอน

หลักสูตรศิลปศึกษา ควรจะมีการฝึกสอนในชั้นเรียนทั้งในระดับประถม และมัธยม

ปัญหาการเรียนการสอนศิลปศึกษา

การจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน และสังคมนั้น เป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่งที่ผู้สอนตลอดจนผู้บริหารจะต้องคำนึงถึง จากการประชุมสัมมนา เรื่องสถานะการศึกษาศิลปะระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย (2527 ข) ได้สรุปถึงปัญหาการเรียนการสอนศิลปะ ดังนี้

1. ขาดอาคารที่เรียนอันเหมาะสม
2. ขาดความพร้อมทางด้านวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน
3. งบประมาณจากรัฐเพื่อส่งเสริมด้านศิลปะ ยังไม่เพียงพอ

4. ผู้สอนขาดคุณลักษณะในด้านความรอบรู้ทางวิชาการศิลปะที่มีประสิทธิภาพสูง
5. แนวความคิด และหลักสูตรศิลปะยังไม่พัฒนาให้สอดคล้องกับลักษณะสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป
6. ปัญหาคุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบออกไป
7. ปัญหาการเรียนวิชาพื้นฐาน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อระดับสติปัญญาของผู้เรียนต่อช่วงเวลาเรียนทางด้านศิลปะ

นอกจากนี้ ยังได้มีแนวทางการพัฒนาการศึกษาศิลปะในระดับอุดมศึกษา ในด้านปัญหาการศึกษา ดังนี้

1. ควรมีเอกภาพในการนิยามทางด้านศิลปะของแต่ละสถาบัน
2. ควรหาความหมาย หน้าที่ และเป้าประสงค์ของวิชาศิลปะ ศิลปิน และอาชีพทางศิลปะ
3. ควรสร้างความสัมพันธ์ของการศึกษาศิลปะกับชุมชน โดยคำนึงถึงความต้องการของสังคมและวัฒนธรรมไทย
4. ควรสร้างองค์ประกอบการเรียนการสอนที่ดี เช่น ความพร้อมในด้านสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์
5. ควรสร้างน้ำใจ และจิตใจครูผู้สอนศิลปะให้มีความรับผิดชอบ ใฝ่หาความรู้ และสั่งสมความคิดในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีเอกภาพ และอิสระภาพ ให้กับผู้เรียน ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไข พื้นฐานว่า ผู้เรียนนั้นสามารถเรียนรู้ และพัฒนาได้ เช่นเดียวกับมนุษย์ทั่วไป
6. ควรเตรียมให้ผู้เรียนมีจริยธรรม และระเบียบวินัย ตลอดจนกระทั่งมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และสังคม การพัฒนาด้านจิตใจให้ไปสู่ทางที่ดีย่อมก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
7. ควรพัฒนาเครื่องมือ รวมทั้งเทคโนโลยี ซึ่งจะช่วยเน้นความสามารถในการวิจัย การจัดการ การเขียนรายงาน และบทความ
8. ควรพัฒนาวิธีการคัดเลือกนักศึกษาที่มีแนวศิลปะ
9. สถาบันการศึกษาควรติดตาม และสร้างความสัมพันธ์กับนักศึกษาที่ออกไปประกอบอาชีพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

ในปัจจุบันการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับอุดมศึกษา ยังมีไม่มากนัก แต่จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องก็เป็นประโยชน์ และเป็นแนวทางในการปรับปรุงการศึกษาในหลักสูตรศิลปศึกษาในด้านต่าง ๆ เพื่อให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งผลที่ตามมาคือคุณภาพของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาออกไป จึงขอเสนอสาระสำคัญของการวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ได้แก่ สภาพการเรียนการสอนวิชาศิลปะ ปัญหาหลักสูตรศิลปศึกษา ปัญหาการเรียนของนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา สิ่งจูงใจในการเลือกเรียนวิชาศิลปะของนักศึกษา ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรศิลปศึกษา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการศึกษาลักษณะนิสัย นักศึกษา ที่เรียนในระดับอุดมศึกษา และการติดตามผลบัณฑิตเพื่อศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตร ดังมีรายละเอียด ดังนี้

ขันทิ เจริญอาจ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาตรี เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาความเข้าใจในศิลปะ ในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ สํารวจและเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาตรีเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชา ความเข้าใจในศิลปะ ในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ โดยใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษากลับมาเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาความเข้าใจในศิลปะ ในด้านคุณสมบัติของอาจารย์ อาจารย์มีความเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ การติดตามข่าวสาร และความเคลื่อนไหวในวงการศิลปะอยู่เสมอ ส่วนนักศึกษามีความเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้เรียน ในด้านคุณสมบัติของผู้เรียนอาจารย์มีความเห็นว่า นักศึกษามีความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็น และซักถามเมื่อมีข้อสงสัย ส่วนนักศึกษามีความเห็น ว่า มีความเข้าใจในจุดมุ่งหมายรายวิชาของการเรียนวิชาความเข้าใจในศิลปะ ในด้านการใช้เอกสาร และตำราประกอบการเรียนการสอน อาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การใช้เอกสารอื่น ๆ หรือสิ่งตีพิมพ์ ที่ผู้สอนเห็นว่าเหมาะสม ในด้านเกี่ยวกับเนื้อหา และหลักสูตร อาจารย์มีความเห็นว่า เนื้อหาวิชามีความ

ยึดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม ส่วนนักศึกษามีความเห็นว่ เนื้อหามุ่งส่งเสริม และพัฒนา
 ประสบการณ์ทางศิลปะแก่ผู้เรียน ด้านวิธีการสอนและการจัดกิจกรรม อาจารย์มีความเห็นว่า
 ควรจัดให้มีการศึกษานอกสถานที่ ส่วนนักศึกษามีความเห็นว่ ควรจัดกิจกรรมให้นักศึกษาได้ปฏิบัติ
 จริง ในด้านเกี่ยวกับสื่อการสอน อาจารย์มีความเห็นว่า ควรใช้สไลด์ และภาพโป่งแสง
 ส่วนนักศึกษามีความเห็นว่ ควรใช้ของจริงเป็นสื่อการสอน และในด้านการวัดและประเมินผล
 อาจารย์และนักศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันในระดับเห็นด้วย คือ การสอบปลายภาค

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาแล้วพบว่า มีความคิดเห็นไม่
 แตกต่างกันในด้านการใช้เอกสาร และตำราประกอบการเรียนการสอน วิธีสอน และการจัด
 กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดและประเมินผล ส่วนในด้านคุณสมบัติของ
 อาจารย์ผู้สอน ด้านเนื้อหาวิชา และหลักสูตร อาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกัน
 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิชา มิ่งขวัญ (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการเรียนของนักศึกษาวิชาเอก
 ศิลปศึกษาในโครงการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ มี
 วัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัญหาการเรียนของนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา และเพื่อเปรียบเทียบ
 ความคิดเห็นระหว่างอาจารย์และนักศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียนของนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา
 ในโครงการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ ประชากรที่ใช้ใน
 การวิจัย ประกอบด้วยอาจารย์ผู้สอนวิชาเอกศิลปศึกษาทุกคน จำนวน 20 คน และนักศึกษาวิชา
 เอกศิลปศึกษาทุกคน จำนวน 245 คน โดยการให้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และ
 นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนของนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษาดังนี้คือ ด้านหลักสูตร
 ด้านผู้สอน และด้านการวัดและประเมินผล อาจารย์และนักศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็น
 ปัญหาในระดับน้อย ด้านผู้เรียน อาจารย์มีความเห็นว่ เป็นปัญหาในระดับปานกลาง ส่วนนักศึกษา
 มีความเห็นว่ เป็นปัญหาในระดับน้อย ด้านวัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และเครื่องอำนวยความสะดวก
 อาจารย์และนักศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันว่ เป็นปัญหาในระดับปานกลาง และด้านแหล่งค้นคว้า
 และบริการสารสนเทศ อาจารย์มีความเห็นว่ เป็นปัญหาในระดับมาก ส่วนนักศึกษามีความเห็น
 ว่ เป็นปัญหาในระดับปานกลาง

ในการเปรียบเทียบความเห็นของอาจารย์และนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนของ นักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษาในโครงการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการสวิทยาลัย รัตนโกสินทร์ พบว่า อาจารย์และนักศึกษามีความเห็นที่ไม่แตกต่างกัน นอกจากในด้านผู้เรียน และแหล่งค้นคว้าบริการโลหิตศุนุปกรณ์ อาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มงคล แก้วพวงงาม (2528) ได้ศึกษาเรื่องคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอาจารย์ผู้สอน วิชาศิลปศึกษาในวิทยาลัยครู มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาและเปรียบเทียบทัศนะของอาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการ ที่มีต่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอาจารย์ผู้สอนศิลปศึกษาในวิทยาลัยครู โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า กลุ่มประชากร ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา จำนวน 47 คน นักศึกษาระดับปริญญาตรีวิชาเอกศิลปศึกษา จำนวน 196 คน และครูประจำการ และบุคลากรทางการศึกษาที่กำลังรับการฝึกอบรมระดับปริญญาตรีวิชาเอกศิลปศึกษา จำนวน 202 คน ในวิทยาลัยครูที่เปิดสอนวิชาเอกศิลปศึกษา ในปีการศึกษา 2527 จำนวน 10 แห่ง จำนวนประชากรทั้งสิ้น 445 คน ผลการศึกษาพบว่า คุณสมบัติทางด้านการเรียนการสอนที่พึง ประสงค์ของอาจารย์นั้น ความคิดเห็นของอาจารย์ ข้อที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ อาจารย์ควร อธิบายหลักการในวิชาศิลปะให้แก่ผู้เรียนอย่างชัดเจน นักศึกษามีความคิดเห็นว่า อาจารย์ควร ขอกวัตถุประสงค์ของการเรียน และการปฏิบัติงานแก่นักศึกษาก่อนลงมือปฏิบัติงานศิลปะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ในการพัฒนาและฝึกอบรมอาจารย์ผู้สอน ศิลปะศึกษาในวิทยาลัยครู ควรเน้นในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาไปให้ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งเทคนิควิธีสอนศิลปศึกษา การจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องศิลปศึกษาแก่ชุมชน การประเมินผลการสอน และจรรยาบรรณของอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษาในวิทยาลัยครู

ปริศนา สมพงษ์ (2532) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณสมบัติที่พึงประสงค์ด้าน การสอนของอาจารย์สอนวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในทัศนะของนิสิต มีจุดมุ่ง หมายเพื่อศึกษา และเปรียบเทียบทัศนะของนิสิตในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขต ประสานมิตร วิทยาเขตบางแสน และวิทยาเขตมหาสารคาม ที่มีต่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์ใน การสอนของอาจารย์สอนศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒใน

5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมการสอน วิธีสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผลและการประเมินผล และบุคลิกภาพ โดยการจำแนกนิสิตตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และวุฒิสูงสุดก่อนเข้าศึกษาในระดับการศึกษามัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นิสิตระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2532 จำนวน 64 คน โดยใช้แบบสอบถามประมาณค่า 5 ตัวเลือก ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นิสิตวิทยาเขตประสานมิตรมีทัศนคติต่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอาจารย์สอนศิลปศึกษาด้านบุคลิกภาพและด้านการเตรียมการสอนอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านวิธีสอน ด้านการวัดผลและการประเมินผล และด้านการใช้สื่อการสอนอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ยังพบว่า นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีทัศนคติที่พึงประสงค์ต่ออาจารย์ศิลปศึกษา ด้านการเตรียมการสอน สามารถจัดการสอนภาคปฏิบัติให้สอดคล้องกับภาคทฤษฎี ได้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนิสิตที่มีวุฒิทางวิชาชีพครู และวุฒิอื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน
2. นิสิตวิทยาเขตบางแสนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันและวุฒิต่างกัน มีทัศนคติต่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอาจารย์สอนศิลปศึกษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
3. นิสิตวิทยาเขตมหาสารคามมีทัศนคติต่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอาจารย์สอนศิลปศึกษาด้านบุคลิกภาพ และด้านการเตรียมการสอนอยู่ในระดับมาก ด้านการวัดผลและการประเมินผล ด้านการใช้สื่อการสอน และด้านวิธีสอนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้านพบว่า นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และสูง มีทัศนคติต่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอาจารย์สอนศิลปศึกษา ด้านการใช้สื่อการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และพบว่านิสิตที่มีวุฒิทางวิชาชีพครูและวุฒิอื่น ๆ มีทัศนคติต่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอาจารย์สอนวิชาศิลปศึกษา ด้านการใช้สื่อการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนิสิตที่มีวุฒิทางวิชาชีพครู มีทัศนคติที่พึงประสงค์ในระดับมากกว่า นิสิตที่มีวุฒิทางวิชาชีพอื่น ๆ
4. โดยส่วนรวมนิสิตทั้งสามวิทยาเขตมีทัศนคติที่พึงประสงค์ต่ออาจารย์ศิลปศึกษา ด้านบุคลิกภาพอยู่ในระดับมาก ด้านการเตรียมการสอน ด้านวิธีสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผล และการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตามสถานภาพนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน และวุฒิต่างกัน พบว่า นิสิตมีทัศนคติที่พึงประสงค์ต่อการสอนของอาจารย์ศิลปศึกษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ในการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเลือกเข้าศึกษา และการศึกษาแนวโน้มในการประกอบอาชีพ จะเห็นได้ว่า คำ 2 คำนี้ มีลักษณะที่มีความสัมพันธ์ใกล้เคียงกันอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เนื่องจากการอาชีพ และการศึกษา เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เพราะการที่บุคคลจะเลือกประกอบอาชีพใด บุคคลนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงการเลือกเรียนในสาขาวิชาที่จะนำไปประกอบอาชีพนั้น ๆ ด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการในการประกอบอาชีพของตน (ฮาตา อังศุโชติ และ อภิชัย ขวรงค์วิวงศ์, 2527)

วาสนา เจริญวิเชียรฉาย (2530) ได้ศึกษาเรื่อง สิ่งจูงใจของนักศึกษาในการเลือกเรียนวิชาเอกศิลปหัตถกรรมระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพในวิทยาลัยอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาสิ่งจูงใจของนักศึกษาในการเลือกเรียนวิชาเอก ศิลปหัตถกรรมระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพในวิทยาลัยอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร และเพื่อเปรียบเทียบสิ่งจูงใจของนักศึกษาหญิงและนักศึกษาชาย ในการเลือกเรียนวิชาเอกศิลปหัตถกรรม กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาศิลปหัตถกรรม ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 ในวิทยาลัยอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้แก่ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา วิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี และวิทยาลัยศิลปหัตถกรรมกรุงเทพ รวม 200 คน โดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที่

ผลการวิจัยได้พบว่า สิ่งจูงใจของนักศึกษาในด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเลือกเรียนวิชาเอกศิลปหัตถกรรมตามลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อยดังนี้ คือ สิ่งจูงใจที่มีอิทธิพลจูงใจนักศึกษาในระดับมาก ได้แก่ ด้านความรัก ความสนใจ และความถนัดในสาขาวิชาชั้นศิลปหัตถกรรม ด้านความมีเกียรติยศชื่อเสียง และด้านความมั่นคง และความก้าวหน้าในอาชีพ สิ่งจูงใจที่มีอิทธิพลจูงใจนักศึกษาในระดับปานกลาง ได้แก่ด้านความคิดเห็นส่วนตัว และสิ่งจูงใจที่มีอิทธิพลจูงใจนักศึกษาในระดับน้อย ได้แก่ ด้านความจำเป็นทางประการและด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ในการเปรียบเทียบสิ่งจูงใจของนักศึกษาหญิงและนักศึกษาชาย ในการเลือกเรียนวิชาเอกศิลปหัตถกรรม ผลการเปรียบเทียบสิ่งจูงใจ ปรากฏว่า สิ่งจูงใจที่มีผลต่อการเลือกเรียนวิชาเอกศิลปหัตถกรรมของนักศึกษาหญิง และ ชายไม่แตกต่างกัน

สามารถชาย จอมวิญญา (2527) ทำการวิจัยเรื่อง เหตุจูงใจที่มีผลต่อการเลือกเรียนวิชาเอกผลศึกษา ระดับประกาศนียบัตร วิชาการศึกษาชั้นสูง ในวิทยาลัยครูและวิทยาลัยผลศึกษา ภาคกลาง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเหตุจูงใจที่มีผลต่อการเลือกเรียนวิชาเอกผลศึกษาของนักศึกษา ใช้แบบสอบถาม ถามประชากรซึ่งเป็นนักศึกษาวิชาเอกผลศึกษาชั้นปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า เหตุจูงใจด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเลือกเรียนวิชาเอกผลศึกษา ปรากฏตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านความมีเกียรติยศชื่อเสียง ด้านความรัก ความถนัดและความสนใจ ต่อสาขาวิชาชีพผลศึกษา ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในอาชีพ ด้านความคิดเห็นส่วนตัว ด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง และด้านความจำเป็นบางประการ ส่วนตัวแปรย่อยจากเหตุจูงใจด้านต่าง ๆ ที่เป็นเหตุจูงใจให้เข้ามาเลือกเรียนวิชาเอกผลศึกษาของนักศึกษาทั้งวิทยาลัยครู และวิทยาลัยผลศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเรียงลำดับจากมากที่สุด เป็นอาชีพสุจริต มีความสนุกสนานเพลิดเพลินกับการออกกำลังกาย และมีผลศึกษา และชอบเรียนวิชาผลศึกษา

ผลการเปรียบเทียบเหตุจูงใจ ที่มีผลต่อการเลือกเรียนวิชาเอกผลศึกษาของนักศึกษาในวิทยาลัยครู และวิทยาลัยผลศึกษาภาคกลาง พบว่านักศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

เสริมจิต ชูพินิจ (2514) ได้ศึกษาการทำงานของบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ที่สำเร็จการศึกษาจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 40 คน จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 100 คน และจากวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 379 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ พบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ทำงานด้านบริหาร กรมวิสามัญศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และกรมฝึกหัดครู ตามลำดับ และบัณฑิตส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในสาขาวิชาการศึกษา นั้น นำมาใช้ในการปฏิบัติงานพอประมาณ นอกจากการวิจัยการศึกษาเท่านั้นที่นำมาใช้น้อยมาก บัณฑิตเห็นว่าสถาบันจัดการศึกษาได้เหมาะสมพอประมาณ และได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรปรับปรุงคุณภาพและปริมาณของผู้สอน การสอนควรเน้นภาคปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี

รัตนา ศิริพานิช และคณะ (2522) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสอนและการพัฒนาหลักสูตร งานที่คณะวิจัยได้กระทำคือการติดตามผลบัณฑิตของ 17 วิทยาลัยครู ผู้ที่จบการศึกษาตามหลักสูตรของการฝึกหัดครูไปแล้ว ได้ถูกถามในเรื่องเกี่ยวกับ ความเพียงพอของความรู้และประสบการณ์ที่พวกเขาได้รับขณะที่กำลังเรียนอยู่ในวิทยาลัย ผลจากการติดตามปรากฏว่า ร้อยละ 85 ของนักศึกษาให้ความเห็นว่า การได้รับความรู้และประสบการณ์เพียงพอที่จะนำไปสอนในห้องเรียน นอกจากนี้พวกเขาได้เสนอแนะให้ปรับปรุงหลักสูตรในประเด็นที่ว่า หลักสูตรควรจะสอดคล้องกับเงื่อนไขของชุมชนนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ และให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ส่วนในด้านการสอนนั้น พวกเขาได้เสนอแนะว่า ศึกษารายของวิทยาลัยครู ควรจะมีความรู้ และความถนัดในสาขาวิชาเฉพาะของเขา และควรสอนเน้นที่ภาคปฏิบัติมากกว่าภาคทฤษฎี นอกจากนี้ สื่อการเรียนการสอน ตำรา และหนังสือเทศควรจะมีอย่างเพียงพอ

ครุณี หิรัญรักษ์ กันทิมา ณะโสภณ และพันธ์ิ เชษจรรยา (2529) ได้ทำการวิจัยคุณภาพบัณฑิต และปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพบัณฑิตนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า ด้านหลักสูตรเนื้อหาวิชาที่มีประโยชน์น้อยที่สุด และทันสมัยน้อยที่สุด สำหรับนิสิตและบัณฑิตนั้น ส่วนใหญ่เป็นวิชาในหมวดการศึกษาทั่วไป อีกทั้งจำนวนหน่วยกิตในหมวดศึกษาดังกล่าวยังมีจำนวนมาก ควรมีการปรับสัดส่วนของหลักสูตรให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความนิยมของนิสิต รวมทั้งความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อให้หลักสูตรมีความทันสมัยมากที่สุด

ด้านการเรียนการสอน นิสิตมีความพอใจน้อยที่สุดในด้านความพร้อมของห้องปฏิบัติการ และเครื่องมือที่ใช้ในการเรียน ตลอดจนสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ รวมทั้งกิจกรรมนอกหลักสูตร ในขณะที่เทคโนโลยีในตลาดแรงงานปัจจุบันก้าวหน้าไปมาก แต่เครื่องมือและอุปกรณ์การเรียนการสอนมีอยู่จำนวนจำกัด และค่อนข้างล้าสมัย มหาวิทยาลัยควรให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ตลอดจนอาจารย์ผู้สอนควรมหาโอกาสให้นิสิตได้ทำกิจกรรมนอกหลักสูตรในวิชาของตนบ้าง

ด้านพฤติกรรมของนิสิต นิสิตและบัณฑิตมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการน้อยที่สุดในด้านต่าง ๆ คือ ความเข้าใจในธรรมะของศาสนา ความมั่นคงทางอารมณ์ ความไม่รู้อะไรเกี่ยวกับการเรียน การแบ่งเวลาทำงานอย่างเหมาะสม รวมทั้งความมั่นใจในตนเอง นิสิตควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการแสดงออกมากขึ้น เพื่อรู้จักการทำงานร่วมกัน แก้ไขปัญหาด้วยกัน ตลอดจน

ฝึกฝนด้านการวิเคราะห์ด้วย ดังนั้น การเรียนการสอนของอาจารย์ควรได้มีการปรับปรุงในวิธีการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ด้วย

ด้านพฤติกรรมของอาจารย์ แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และ พฤติกรรมการสอน ในด้านการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์มีเวลาให้นิสิตเข้าพบน้อย หรือมีโอกาสดำเนินการแล้ว อาจารย์ไม่ได้ให้คำปรึกษา นอกจากลงนามในใบลงทะเบียนตามหน้าที่เท่านั้น ปัญหานี้เนื่องจากอาจารย์มีภาระในการดูแลนิสิตมากเกินไป หรือขาดความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร ดังนั้น อาจารย์ควรได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร เพื่อให้คำปรึกษาแก่นิสิต ตลอดจนคอยดูแลติดตามนิสิตทั้งในด้านการเรียน และปัญหาส่วนตัว ในด้านพฤติกรรมการสอน นิสิตคาดหวังว่า อาจารย์ควรจะได้มีการปรับปรุงในด้านภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ และเพิ่มพูนความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการสอนนิสิตเป็นอันดับแรก ก่อนที่จะพัฒนาความสามารถในด้านอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ส่วนตัว

สุทนต์ ศรีไสย์ และจิตต์นิภา ศรีไสย์ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การติดตามบัณฑิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สำเร็จการศึกษาเมื่อปีการศึกษา 2526 มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาข้อมูลในการประกอบอาชีพของบัณฑิต และเพื่อศึกษาทัศนคติของบัณฑิตเกี่ยวกับความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาในคณะครุศาสตร์ โดยใช้แบบสอบถาม ถามบัณฑิตจำนวน 212 คน ผลการวิจัย พบว่า บัณฑิตครุศาสตร์ได้งานทำร้อยละ 81.28 ศึกษาต่อร้อยละ 11.90 และยังไม่มีการทำ ร้อยละ 6.52

บัณฑิตทำงานตรงกับสาขาวิชาที่เรียนร้อยละ 64.23 ไม่ตรงร้อยละ 35.77 และสาขาวิชาที่บัณฑิตทำงานไม่ตรงมากที่สุด ร้อยละ 71.43 ได้แก่ การสอนวิชาเฉพาะ (ศิลปศึกษา) รองลงมาได้แก่ การสอนวิชาเฉพาะ (พลศึกษา)

บัณฑิตที่ประกอบอาชีพครู-อาจารย์ ส่วนมากสอนในระดับมัธยมศึกษา รองลงมาได้แก่ระดับประถมศึกษา ระดับก่อนวัยเรียน และระดับอุดมศึกษา ตามลำดับ

เหตุผลที่บัณฑิตได้รับการพิจารณาเข้าทำงาน คือ ความรู้ ความสามารถ (ทักษะ) บุคลิกภาพ และระบบพรรคพวก ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพในกรุงเทพมหานคร ได้รับความรู้จากกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมนอกหลักสูตร นำไปใช้ในการทำงาน ส่วนมากใช้ความรู้ที่เรียนมาตรงกับงานที่ทำอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ความรู้ในหมวดวิชาเฉพาะ (วิชาเอก)

นำไปใช้ในระดับมาก ส่วนหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป หมวดวิชาครู และหมวดวิชาเลือกเสรี
นำไปใช้ในระดับปานกลาง ในลักษณะรายวิชาบัณฑิตเห็นว่า วิชาประสบการณ์วิชาชีพ จิตวิทยา
พื้นฐานการศึกษา ภาษาอังกฤษ สถิติศาสตร์ขั้นนำ และมนุษยสัมพันธ์ มีประโยชน์ต่อการทำงานมาก
ที่สุด และข้อเสนอแนะที่บัณฑิตให้มีการปรับปรุงมากที่สุด คือ ด้านวิธีสอน รองลงมาได้แก่ ด้าน
เนื้อหาวิชา การวัดและประเมินผล

ในปี 2532 คณะผู้วิจัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างภูมิหลัง
กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เข้าศึกษาเมื่อปีการศึกษา
2531 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิหลังของนิสิต และเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่าง
ภูมิหลังกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิต จำแนกตามสาขาวิชาและรวมทุกสาขาวิชาในคณะ
ครุศาสตร์ ผลการวิจัยในส่วนของนิสิตสาขาการสอนวิชาเฉพาะ (ศิลปศึกษา) พบว่า นิสิตที่เข้า
ศึกษาเมื่อปีการศึกษา 2531 ร้อยละ 73.68 สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจาก
โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร บิดา มารดาประกอบอาชีพรับราชการ และพนักงาน
รัฐวิสาหกิจมากที่สุด โดยเฉลี่ยบิดา มารดาของนิสิตมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๆ ละ 14,216.39
บาท และนิสิตสาขาวิชานี้จะได้รับค่าใช้จ่าย เฉลี่ย 1,354.17 บาท ต่อเดือน เมื่อนิสิตอยู่ใน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีคะแนนเฉลี่ยสะสมในระดับค่อนข้างดี มีค่าเฉลี่ยเป็น 2.34 และเลือก
อันดับเข้าศึกษาในสาขาวิชานี้เฉลี่ยเป็นอันดับที่ 4 สำหรับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคต้น ปีการ
ศึกษา 2531 พบว่า นิสิตมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยเป็น 2.72 อยู่ในระดับยอดเยี่ยม เมื่อ
เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ รายได้บิดา มารดาและคะแนนเฉลี่ยสะสมในชั้นมัธยมศึกษาตอน
ปลาย มีอิทธิพลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตในระดับน้อยมากถึงปานกลาง และ
พบว่า นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในสาขาวิชานี้สูงจะเป็นนิสิตที่บิดามารดามีรายได้สูง และมี
คะแนนเฉลี่ยสะสมในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสูง

รัชต์ธานี ชัชวาลย์ปรีชา (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจปัญหาการเรียน
ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการ
เรียนของนิสิตวิชาเอกพลศึกษา ระดับปริญญาตรี ระดับมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ด้วยการ
ใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่าอาจารย์และนิสิต มีความเห็นสอดคล้องกันว่าประสบปัญหา
ในเรื่องหลักสูตร คือ เนื้อหาไม่เหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิตที่เรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ยังขาดงบประมาณ และการประสานงานระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา ปัญหาการเรียนของ นิสิตนักศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และไม่ได้รับความสะดวกในการใช้อุปกรณ์ สถานที่ เครื่องอำนวยความสะดวก นอกจากนั้นยังขาดแหล่งค้นคว้า เนื่องจากห้องสมุดมีหนังสือ เอกสาร วารสาร ทางพลศึกษา และวิชาการทั่ว ๆ ไปน้อย

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ (2527) ได้ศึกษาวิจัย เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของนิสิต นักศึกษา 2) ศึกษากระบวนการสอนที่มีผลต่อความเจริญงอกงามของนิสิตนักศึกษา 3) ศึกษา กิจกรรมนิสิตนักศึกษาที่มีผลต่อความเจริญงอกงามของนิสิตนักศึกษา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เป็นนิสิตนักศึกษาที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยของรัฐ 10 แห่ง พบว่า นิสิตนักศึกษาได้เลือกอาชีพ แน่แน่นอน รู้ว่าต้องการทำอะไรในชีวิต นิสิตนักศึกษาเห็นว่า มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันที่พัฒนาด้าน ฝึกหัดอาชีพ พัฒนาทักษะ และวิธีการอันนำไปสู่การประกอบอาชีพมากที่สุด นอกจากนี้ยังสามารถ ให้ความเจริญงอกงาม และลักษณะที่ได้พัฒนาคือ ความสามารถในการหาเหตุผล จากการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง และความสามารถที่จะออกไปประกอบวิชาชีพ กิจกรรมการเรียนการสอนที่มี ผลต่อการพัฒนาความรู้ คือ ผู้สอนมีประสบการณ์ในวิชาที่สอน ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติในเรื่องที่เรียน และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีผลต่อการพัฒนาความสามารถใน การปฏิบัติงาน คือ การที่ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติในเรื่องที่เรียน และผู้สอนมีประสบการณ์

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการเรียนการสอน คือ ความสนใจในวิชาที่ เรียน มีความเป็นกันเองของอาจารย์ผู้สอน และวิธีสอนของอาจารย์ ส่วนปัจจัยที่มีผลทำให้นิสิตนักศึกษาศนใจเรียนมากที่สุด 3 ปัจจัย คือ ผู้สอนเตรียมการสอนอย่างดี มีความเป็นกันเอง และกระตือรือร้นในการทำงาน ส่วนปัญหาในด้านการเรียนการสอน พบว่า ปัญหาด้านอาจารย์ผู้สอนใช้วิธีการสอนไม่ดี บรรยายไม่เป็น ชั้นเรียนน่าเบื่อ ด้านนิสิตนักศึกษาเกียจคร้าน ง่วงนอน เบื่อและขาดสมาธิ และปัญหาหลักสูตร อุปกรณ์ และสถานที่ พบว่า ตำราและห้องเรียนไม่พอ แออัดมากเกินไป และหลักสูตรมีเนื้อหามากเกินไป ไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน

วรรณา ปุณฺโฑชิตี และวัชรวิ ทรณ์ย์มี (2527) ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาของนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัย และการให้บริการคำปรึกษาแนะแนว มีวัตถุประสงค์เพื่อ สำรวจปัญหาและความ

ต้องการของนิสิตนักศึกษา และการให้บริการคำปรึกษาแนะแนวในมหาวิทยาลัย และเปรียบเทียบปัญหาและความต้องการระหว่างนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัยในส่วนกลาง กับส่วนภูมิภาค ระหว่างนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีกับนิสิตนักศึกษาที่เรียนเกินกำหนดเวลาของหลักสูตร และระหว่างนิสิตนักศึกษาชายกับนิสิตนักศึกษาหญิง ตัวอย่างประชากรประกอบด้วย นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยของรัฐ 10 แห่ง และอาจารย์แนะแนวของมหาวิทยาลัยดังกล่าวแห่งละ 1 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจปัญหาใช้ตามนิสิตนักศึกษา และแบบสัมภาษณ์อาจารย์แนะแนว ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการของนิสิตนักศึกษารวม 10 มหาวิทยาลัย ร้อยละ 48 ต้องการอุปกรณ์การเรียนให้เพียงพอ ร้อยละ 47 ต้องการอิสรภาพในการเลือกเรียนวิชาที่ชอบบางวิชา ร้อยละ 32 ต้องการปรับปรุงบุคลิกภาพให้ดีขึ้น และนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคมีปัญหามากกว่านิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัยในส่วนกลาง อย่างมีนัยสำคัญ นิสิตนักศึกษาประมาณร้อยละ 63 ทราบว่ามีการให้คำปรึกษาแนะแนวในมหาวิทยาลัย ร้อยละ 22.7 เคยมารับบริการบางครั้ง ร้อยละ 1.5 เคยมารับบริการบ่อยครั้ง นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการปรึกษากับเพื่อนมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ร้อยละ 50 กับผู้ปกครองอันดับ 1 ร้อยละ 33 กับอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นอันดับ 3 ร้อยละ 43

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

เพรสคอต (Chusak Prsscott, 1981) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " A Purposeed Guideline for the Development/Improvement of Art Education Curriculum for 36 Teacher Training Colleges in Thailand" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรศิลปศึกษาสำหรับวิทยาลัยครู 36 แห่ง ในประเทศไทย ประชากรที่ศึกษาคือ อาจารย์ผู้สอนศิลปศึกษาในวิทยาลัยครูทั้ง 36 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบสมมติฐานด้วยการหาค่าไควสแควร์ ผลการศึกษพบว่าหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาในวิทยาลัยครูนั้นควรได้รับการปรับปรุงโครงสร้างเพื่อให้มีขอบข่ายและเนื้อหากว้างขวางขึ้น มีการยืดหยุ่นได้ วัตถุประสงค์ของการศึกษาควรกำหนดให้ชัดเจน รายวิชาต่างๆ ของวิชาศิลปศึกษาควรมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

คอสส (Kauss, 1969) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Evaluation of the Master of Arts in Teaching Program of Teacher Education at Northwestern University" มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์หลักสูตรการสอนศิลปะระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยนอร์ทเวสเทิร์น, อีแวนสตัน, และอิลลินอยส์ เกี่ยวกับผลของหลักสูตรที่ได้รับจากมหาดัตต 123 คน และจากผู้บังคับบัญชา 23 คน โดยศึกษาจากผู้บังคับบัญชา และผู้สำเร็จการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บังคับบัญชาและผู้สำเร็จการศึกษา มีความเห็นร่วมกันว่า มหาวิทยาลัยควรปรับปรุงรายวิชาเกี่ยวกับวิธีสอนทางด้านวิชาการศึกษา ควรเน้นทางด้านปฏิบัติให้มากขึ้น ผู้บังคับบัญชาส่วนมากเห็นว่าผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรนี้มีคุณภาพดี และผู้สำเร็จการศึกษาเห็นว่า หลักสูตรวิชาสามัญมีประโยชน์มากกว่าด้านวิชาการศึกษา และผู้ที่สำเร็จการศึกษา 80 % ประกอบอาชีพครู

พานทอง (Aurapin Pantong, 1985) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Graduate Ceramics Curriculum Model for Thailand Based on Need Assessment" โดยศึกษารูปแบบหลักสูตรเครื่องปั้นดินเผาในระดับสูงกว่าปริญญาตรีในประเทศไทย ในความต้องการอาชีพเครื่องปั้นดินเผาในปัจจุบัน โดยประเมินความต้องการจากการสำรวจผู้สอนวิชาเครื่องปั้นดินเผา ผู้สอนวิชาศิลปะ ช่างปั้นเครื่องปั้นดินเผา นักอุตสาหกรรม นักออกแบบสำหรับอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา และนักศึกษา การสำรวจได้จากรายชื่อผู้สอนเครื่องปั้นดินเผาของสหรัฐอเมริกาใน National Council of Education for Ceramics Arts (NCECA) Survey of Ceramics and Glass Programs (1980) สำรวจในเรื่อง การกำหนดระดับการเรียน หลักสูตรที่ต้องการ กำหนดเกณฑ์การรับ ระยะเวลาในการเรียน และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่สอดคล้องกัน แบบสอบถามจำนวน 200 ฉบับ แยกเป็น 2 กลุ่ม โดยได้รับแบบสอบถามจากกลุ่มประชากรจากประเทศสหรัฐอเมริกา ร้อยละ 80 และร้อยละ 100 ของแบบสอบถามของกลุ่มประชากรในไทย

ผลการวิจัยได้พบว่า ความคิดเห็นของประชากรทั้ง 2 กลุ่ม โดยทั่วไปส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกัน คือได้พิจารณาในโครงสร้างหลักสูตร ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร โดยหน่วยงานในมหาวิทยาลัยของรัฐในประเทศไทย การศึกษาครั้งนี้ได้พัฒนารูปแบบ หลักสูตรเครื่องปั้นดินเผาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ในเรื่องความต้องการจัดตั้ง หลักสูตร ระยะเวลาใน

การเรียน โครงสร้างรายวิชา และมีข้อเสนอในเรื่องหลักสูตรว่า จะเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาเครื่องปั้นดินเผาในระดับสูงกว่าปริญญาตรีในประเทศไทย

ซีเกล (Siegel, 1983) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Learning to Look, Looking To Learn : A Visual Resource and Guide for Appreciating Photographs" มีวัตถุประสงค์เพื่อ สํารวจความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน และนักศึกษาครู ที่เรียนเกี่ยวกับการถ่ายภาพ และศึกษาสภาพการเรียนการสอนและการวิเคราะห์ออกแบบหลักสูตรการถ่ายภาพ ผลการศึกษาพบว่า ในการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จสูงสุดได้ นอกจากจะประกอบด้วย เนื้อหาวิชา และหลักสูตรที่ดีแล้ว อาจารย์ผู้ยังมีส่วนสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และชี้แนะแนวทางให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

อโกโล (Akolo, 1982) ทำการวิจัยเรื่อง "Evaluation of an Arts and Crafts Program in the Fourth and Fifth years of Teachers' Colleges in ten States of Nigeria" มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเมินค่าความเหมาะสมของเครื่องมือศิลปะ ในหลักสูตรวิทยาลัยครู ระดับการศึกษาขั้นต้น ในวิทยาลัยครูจาก 10 มลรัฐ ประเทศไนจีเรีย โดยได้ตั้งคำถามสำหรับการค้นคว้านี้ คือ 1) ก่อนที่จะได้รับเครื่องมือทางการสอน ครูได้ทำอะไรบ้างเกี่ยวกับวิชาศิลปะทัศนกรรม 2) ครูมีประวัติการศึกษาอย่างไร 3) ครูได้รับการสนับสนุนอย่างไรบ้างจากสภาพรอบข้าง 4) กลุ่มนักเรียนใดที่เลือกเรียนศิลปะ 5) เครื่องมือที่มีอยู่ในวิทยาลัยครูนั้นได้ใช้ให้บรรลุถึงจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ และ 6) เครื่องมือการสอนนั้นมีผลเสียกับแนวความคิด ทักษะ หรือประสบการณ์ของการศึกษาบ้างหรือไม่

วิธีการวิจัยได้ปฏิบัติดังนี้ บันทึกข้อมูลการพัฒนาเครื่องมือในหลักสูตร วิเคราะห์ความมุ่งหมายทั่วไปของเครื่องมืออย่างละเอียดหาความสัมพันธ์ของทฤษฎีศิลปศึกษา พิจารณาตัดสินความเกี่ยวข้องภายในของเครื่องมือ และวิเคราะห์เพื่อตัดสินการนำไปใช้ของเครื่องมือ ในการให้บรรลุวัตถุประสงค์ และจากสภาพรอบข้างนั้นสนับสนุนการทำงานหรือไม่

แบบสอบถามใช้ถามกับนักศึกษาวิชาศิลปะชั้นปีที่ 4 และปีที่ 5 และสอบถามอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปะ โดยแบบสอบถามได้เน้นในหัวข้อการสอน หลักสูตร จุดประสงค์ และปรัชญา

ในการสอน ซึ่งดำเนินการและประเมินค่าเป็นรายงานคล้ายกับรายงานของ Morris & Stuckhardt (1977) ในทัศนคติที่มีต่อการศิลปศึกษาของนักศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีทัศนคติที่ดีสูงมากในข้อที่มีการประเมินค่าไปในทางส่งเสริมข้อเสนอ และมีทัศนคติต่ำในข้อที่มีการประเมินค่าไปในทางริครอนข้อเสนอ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 108.17 ถึง 127.79 จากคะแนน 150 คะแนน และ 4 เหตุผลหลักที่นักศึกษาเลือกเรียนศิลปะ คือ เป็นวิชาที่เลือกง่าย มีความสำคัญในการศึกษาทั่ว ๆ ไป มีทักษะในการเตรียมตัวเป็นครู และมีความจำเป็นในการประกอบอาชีพ

นิโคล และ แอสติน (Nichols and Astin, 1966) ได้ทำการวิจัยเรื่อง

"Progress of Merit Scholar : an Eight years Follow-up." มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบเกี่ยวกับการศึกษาด้านวิชาการ และความสำเร็จในวิชาชีพ สถานภาพปัจจุบัน งานกับความสนใจในชีวิตในอนาคต และข้อมูลทางด้านประชากรศึกษาบ้างเล็กน้อย ตัวอย่างประชากร ในการวิจัยคือ นักศึกษาในสหรัฐอเมริกาที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงของทุกรัฐ โดยพิจารณาจากประกาศนียบัตรในระดับมัธยมศึกษา และคะแนนในการสอบเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคณะกรรมการสอบ ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1956-1959 จำนวน 3,106 คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3,031 คน และสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ 75 คน

ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษากลุ่มดังกล่าวสำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิตมากที่สุด ในทุก ๆ รุ่น รองลงมาคือ ระดับปริญญามหาบัณฑิต และปริญญาดุษฎีบัณฑิตตามลำดับ และน้อยที่สุดต่ำกว่าปริญญาบัณฑิต ในด้านการวางแผนการศึกษานั้น นักศึกษาชายมุ่งหวังจะศึกษาถึงระดับดุษฎีบัณฑิตมากที่สุด ส่วนนักศึกษาหญิงมุ่งหวังจะศึกษาถึงระดับมหาบัณฑิตมากที่สุด ในด้านการทำงานนั้น ส่วนใหญ่ทำงานหรือมีสัญญาจ้างในการทำงาน เมื่อศึกษาในบัณฑิตวิทยาลัย และส่วนน้อยคือ ไม่ถึงร้อยละที่ยังไม่มีงานทำหรือผู้ว่าจ้างเลย ในสาขาวิชาที่ศึกษานั้นมีความแตกต่างกันระหว่างชายกับหญิง คือ ชายศึกษาทางวิทยาศาสตร์กายภาพมากที่สุด หญิงศึกษาทางมนุษยศาสตร์มากที่สุด ส่วนการศึกษาวิชาชีพชั้นสูงหรือวิชาเฉพาะนั้น ทั้งชาย และหญิงศึกษาด้านวิชาการศึกษามากที่สุด การเลือกวิชาชีพในขณะที่เข้าศึกษานั้น นักศึกษาเลือกและหวังทำงานด้านวิจัยมากที่สุดสำหรับนักศึกษาชาย ส่วนนักศึกษาหญิงเลือกงานสอนหนังสือมากที่สุด และเมื่อติดตาม

ผลหลังสำเร็จการศึกษา ปรากฏว่านักศึกษาชายทำงานด้านวิจัยมากที่สุด และนักศึกษาหญิงทำงานด้านการสอนมากที่สุด ในด้านการมีครอบครัวนั้นหญิงมีจำนวนร้อยละมากกว่าชาย รวมทั้งการมีบุตรด้วย

โรเจอร์ส (Rogers, 1987) ทำการวิจัยเรื่อง "A Comparison of the Course Requirements in Art Teacher Certification Programs in the Colleges and University of Alabama" มีวัตถุประสงค์เพื่อ เปรียบเทียบวิชาบังคับในแต่ละหลักสูตรกับมาตรฐานหลักสูตรศิลปศึกษาของสมาคมศิลปศึกษาแห่งประเทศไทย (National Art Education Association's Standard for Art Teacher Preparation Programs (1979) ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของหลักสูตรการเตรียมครูศิลปะใน Alabama 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเตรียมครูศิลปะ และ 3) เพื่อให้คำแนะนำที่จำเป็นที่ต้องเพิ่มการเรียนการสอนหลักสูตรศิลปะแก่สถาบันนั้น ๆ

การเก็บข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามให้กับผู้แทน 14 สถาบันการสอนครูศิลปะที่ได้รับการรับรองวิทยฐานะจากมลรัฐ Alabama และสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ โดยดำเนินการแยกข้อมูลเพื่อพิจารณาด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) หลักสูตรใดที่เป็นไปตามมาตรฐานของ NAEA 2) หาข้อบกพร่องของหลักสูตรที่ไม่ได้มาตรฐาน จากการพิจารณานี้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับประสิทธิผลของใบประกาศนียบัตรครูศิลปศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรฐานหลักสูตรศิลปศึกษาของ NAEA เพื่อการเสนอแนะการพัฒนาหลักสูตรเหล่านี้

พบว่ามีเพียง 2 หลักสูตรที่มีระดับมาตรฐานใกล้เคียงกับหลักสูตรมาตรฐานศิลปศึกษาของ NAEA วิชาบังคับด้านการปฏิบัติงานศิลปะขั้นพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ศิลป์ และวิชาการปฏิบัติงานขั้นสูง มีมาตรฐานต่ำกว่าที่ NAEA กำหนด มี 4 หลักสูตรที่ขาดความสมบูรณ์ในเรื่องการปฏิบัติงานเต็มเวลาของคณาจารย์ศิลปศึกษา มี 3 หลักสูตรที่ไม่มีรายวิชาวิธีการสอนศิลปศึกษา และมี 5 หลักสูตรที่ไม่มีการจัดการร่วมกันในองค์การอาชีพทางศิลปะ โดยมีข้อสรุปว่าจะไม่ให้การรับรอง หากหลักสูตรใดไม่สามารถจัดวิชาการสอนให้ได้ตามที่ NAEA กำหนด

ซังติส (Sanctis, 1971) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Follow-up Study of Ed.D. Graduates from the Department of Educational Administration and Supervision at Rutgers University the State University of New Jersey 1949-1969." 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของคณาจารย์ในแผนกบริหารและการนิเทศทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยรุตเจอร์ส มลรัฐนิวเจอร์ซีย์ ระหว่างปี ค.ศ. 1949-1969 เกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกมหาวิทยาลัย การเรียนในหลักสูตร เทคนิคการเรียนการสอน ประสบการณ์ในการเรียนระดับปริญญาเอก คุณค่าของการศึกษาเต็มเวลา ข้อเสนอแนะและนวัตกรรมสำหรับการส่งเสริมหลักสูตรบริหาร และทักษะความสามารถในการประกอบอาชีพ 2) เพื่อศึกษาเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรในแผนกวิชาในอนาคต และ 3) เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่งทางอาชีพของผู้สำเร็จการศึกษา โดยสอบถามความคิดเห็นจากคณาจารย์และผู้บังคับบัญชา ผลการวิจัย พบว่า ผู้บังคับบัญชาต้องการให้มหาวิทยาลัยสาธิตและฝึกความเป็นผู้นำ รวมทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับเทคนิคใหม่ ๆ ทางการศึกษา ส่วนคณาจารย์เห็นว่าควรสนับสนุนวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอนระดับปริญญาเอก เช่น การสัมมนาการศึกษาปัญหาเฉพาะราย การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และการฝึกงาน และเห็นว่าประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างเรียนในระดับปริญญาเอก มีประโยชน์ในด้านการฝึกทักษะ และด้านการดำเนินชีวิต เช่น คุ้นกับเครื่องมือและวิธีวิจัย ความเข้าใจขอบเขตในการบริหารงาน และมีโอกาสได้ฝึกทักษะในการบริหารงานด้านการศึกษา

แอปเปิล (Appel, 1967) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Evaluation of the Secondary Teacher Program at North Park College Based upon a Follow-up Study and the Academic Record of the Secondary Teacher Graduates." โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาทัศนคติของผู้บังคับบัญชาที่มีต่อครุภัณฑ์ที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว และประเมินค่าของผู้สำเร็จการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า โครงการจัดการศึกษาวิชาสามัญเหมาะสมกับผู้สำเร็จการศึกษามีศรัทธาในการสอน แต่มีข้อบกพร่องบ้างในด้านวิธีสอน ซึ่งวิทยาลัยควรได้เพิ่มหลักสูตรวิธีสอนเฉพาะให้มากขึ้น และเตรียมการฝึกสอนให้ดีขึ้น ปรับปรุงนิสัยการศึกษา ความรู้เพิ่มเติมของผู้สำเร็จแต่ละคนให้มากขึ้นกว่าเดิม

อีไล (Ely, 1962) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Follow-up Study of University of Colorado Graduates Prepared to Teach in the Elementary School." มีวัตถุประสงค์เพื่อ ติดตามผลผู้ที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรการผลิตครูประถมศึกษา โดยได้ส่งแบบสอบถามไปยังผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรการผลิตครูประถมศึกษา และผู้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษา ผลการวิจัย พบว่าผู้สำเร็จการศึกษาและผู้บังคับบัญชาให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า การฝึกสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน การเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยเน้นหนักไปในทางเนื้อหาวิชามากกว่าวิธีที่จะนำไปปฏิบัติการสอนได้จริง ๆ ผู้สำเร็จการศึกษาจำนวนมากไม่ประสบความสำเร็จในการการสอน การทำงานร่วมกับผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน การปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนแต่ละท้องถิ่น ผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะว่า มหาวิทยาลัยควรเพิ่มระยะเวลาการฝึกสอน และก่อนที่จะออกฝึกสอนควรจะได้สังเกตการสอนก่อน และควรจัดให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กและชุมชนให้มากกว่าเดิม

จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศดังกล่าว พบว่า สิ่งที่สำคัญสำหรับการศึกษาในหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่จะให้มีประสิทธิภาพได้นั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น หลักสูตร อาจารย์ผู้สอน ผู้เรียน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ เอกสารประกอบ และตำราต่าง ๆ นอกจากนี้ สิ่งที่จะช่วยให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีในการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้การศึกษาในหลักสูตรบรรลุวัตถุประสงค์ เหตุผลหนึ่งก็คือ การตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาของนักศึกษาเอง ที่อาจจะมีเป้าหมายในการประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป ผลการวิจัยได้เสนอให้เห็นถึง วิธีการพัฒนาโครงสร้างหลักสูตรศิลปศึกษา คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอาจารย์ผู้สอน ลักษณะนิสัยนักศึกษาที่มีต่อการเรียนในหลักสูตร ตลอดจนการติดตามผลผู้ที่จบในหลักสูตร ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษา และจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรศิลปศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น